कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 940 विषय પુરાણ

नाव. શ્રીમદ્ ભાગવત વ્યંજના (Mss-

लेखक/लिपीकार ઢુંઢીરાજ કવિ રચિતમ્

पृष्ठ 58 काळ — पूर्ण/~~अपूर्ण~~

श्रीकृष्णाय गुरवे नमः ॥ अम्बां दासोऽतिशुक्लानन्दशन
वसनयोर्लोहितां केशपाशे कृष्णां वन्दे कुलेशाम्बकलि-
विद्योतिभिः सप्तभिः शृङ्ग दम्भात् ॥ राजन्त्वं या प्रपञ्च
मुनि शिखर मधिष्ठाय शैलं व्यकास्ति ब्रह्माण्डा खण्ड मू-
ल मवलि रविकलि श्वेलना लिङ्गि लाङ्गि ॥ १ ॥ नचाला
रब्धा दूरीकृत भविकचया कुण्डया कृष्णदग्भ्यो भक्तान्वास
र्पयन्त्वं श्रवण पवनत स्लासु रिक्तासु चैषाम् ॥ विद्यान्वा

स्थापयन्तं पदविनतजन्तणां योगभद्राख्यकल्पं स्वाङ्के-
नैवाचरन्तं शरणमभिमुखं तं दयालुं प्रपद्ये ॥ २ ॥
हरित्पालान्वेणोरस्फुटमधुरालापविवशान्स्कुर्वन्त
ङ्कालाभयसुखमहालाभदपदम् ॥ विशालाक्षं कञ्चि-
न्नवघनतमालाभमनिशं भजे गोधुग्बालानयनवन-
मालापरिचितम् ॥ ३ ॥ कालिन्दीपुलिने चरन्वदन-
जैर्वातैः सुवेणोर्नखैश्छिद्राणां परिचालनैर्व्रजसखी-

चेतांसि सञ्चालयन् ॥ यान्तीनां रमणेषु मोहनिचयं

संवर्धयन्केशवो ढुण्ढः पण्डितमण्डनस्य विपदं विद्रा-

वयन्रक्षतु ॥ ४ ॥ रसज्ञरसवैरिणा रुभयमेव पृथ्वी

चरन्नेकतरमेतयो रपि रसग्रहे प्रार्थये ॥ कलिर्हि

सरसास्तिचेदिह रमेत पूर्वः स्वयं प्रनिम्न इव वारधेः

वदन कुम्भबन्धुः परः ॥ ५ ॥ वर्तध्वे चित्स्वरूपाः श्रु-

ति नियमबलात्सर्वदा जागरूकास्तद्युष्मान्प्रार्थये ऽह-

न्मुहुरिदमखिलानाऽऽविधेरांच कक्न्यात्त ॥ उत्प्रेक्षा-
दिप्रयुक्त्या सद्ऽसदपि गिरा प्रोच्यते यद्यदस्मिन्का-
व्ये तत्तत्क्षमध्वन्त्विज निज सदलङ्कार संभावनाभिः ६
शुकमुखादिह भागवतामृतं विगलितं शुभदेव वशग
न्महत ॥ समनु लक्ष्य बुधान्य गदन्त्विदन्त्यज सुधे
वसुधे भज धन्यताम् ॥ ७ ॥ अस्ति श्री मथुरापुरी
मधुरिपोः सान्निध्यभाकसर्वदा वैकुण्ठस्य नवावतार

इव या वासो यदुक्ष्माभृताम् ॥ तस्यां यो वसुदेव इत्य
भिहितो यो देवकीति प्रथां प्राप्ता वृष्णिकुलोद्भवौ न्य-
वसताङ्कन्या कुमारश्चैतौ ॥८॥ पूर्वस्मिन्ननघे जनुर्द्
य इवाप्यस्मिन्भवे सैव मान्या क्षोणीं सुधंते रिलीव निभृ-
तं संसूचयन्पाणिना ॥ पाणिङ्गूढ मप्यापिडत्सुविधिना
तस्याः सकं सस्वसुर्यद्वा काञ्चन रत्नयौतक युतां जग्राह
युद्धाभटीम ॥९॥ हंतोदायिष्यति हनिस्त्व नष्टबुद्धे विस्प

ष्ट मष्टमसुतादिति कष्टमस्याः ॥ इत्युग्रसेनजनुषः सु
रवर्त्मवाणी बाणी बभूव हृदयान्तरमर्मभेत्री ॥१०॥ सो-
ज्झित्वात्मानमिद्धा पदि पदमपथे स्थापयिष्यन्तमस्वान्तस्त
न्मार्गे बद्धदृष्टीन्स्वजवमपि तिरश्चोनुयातो गुणान्स्वान् ॥
आप्याकृष्टान्कराभ्यामनुपयत इव प्रग्रहान्त्रास्य हस्तग्रा
हं जग्राह कंसः सपदि तदलकान्दुर्मतिर्दुर्गुणांश्च ॥११॥
साध्वीमुदाराञ्च गुणैः प्रसक्ते प्राणव्ययेपि प्रतिपालनीयाम् ॥

कंसः स्वसारं निशितासिनापि क्रियामिवच्छेत्तु मसौ प्र-
येते ॥१२॥ हन्तुं स्वां भगिनीं व्यधायि न पुरस्तेनासि यष्टि
र्द्विषत्कीलालार्द्र एष हतो परमहो दुष्कीर्तिरेवास्य सा ॥ तस्याः
स्वर्गपदाधिरोहणलसत्सन्देहतो रिहेतो नमद्रागानून मनून दोहि
रकरोत्सोत्कंठकण्ठग्रहम् ॥१३॥ अह्योढकान्ता विपदग्रद
ग्धः कंसस्य याणि व्यसनोपलब्धे ॥ इत्थं विमर्शे किल शूरसू
नोर्भिन्नाथरीत्या हृदि निर्णयोऽभूत् ॥१४॥ आत्माध्युपास्ति

निभृताहित भूरि वीर्या संत्याजितोद्भव पदैत्य फलानि कामम् ।।
भार्यैव रोगकृ विकलस्य यदूत्तमस्य सत्कर्मपद्धतिरिवाकृत चित्त
शुद्धिम् ।। ३५ ।। स्वहृदय गर्भगानपि विजित्य न षट् प्रथमं सह
जरिपून्स्वसुर्बत शिशून्नव धीन्मधुपः ।। तदिदम् कर्मवासुरमुनिः
कथमैधयत क्षितिमथवा परीक्ष्य वपन्ति बुधा उचितम् ।। ३६ ।।
एकेनद्वे मातरौ गर्भवत्यौ येनाभूतां यश्च नागाधिराजः ।।-
मूर्ध्निक्षोणीं सर्षपं मन्यते यां सातं दध्रे सर्षपीभाव यन्ती ।। ३७ ।।

भूभार भूत भव भूरि भयानकेन्द्र प्रत्यर्थि कैतव महीपति वाहिनीभिः ॥
सम्प्लाविता न्सकल सज्जन साधुमार्गा नुद्धर्तु मैहत विभुर्विधिना
र्थितः सन् ॥१८॥ पीताकाचघटी वसम्भृत मषी श्रीकृष्ण संधा
रणाद्गर्भे कैतक गर्भ गौर तनु रप्यन्तर्बहिर्देवकी ॥ कृष्णाङ्गी सम
हश्यते हन भयात्कंसस्य सापि ध्रुवं तच्छाया प्रति बिम्बनस्य कल
नात्कालस्य कालानलः ॥१९॥ पूर्णं ब्रह्माधिवर्षं विद्धत गुण मधि
श्रावण श्चाधि तामस्य तपक्षं तत्राधि रोहिण्यधि रजनितथा ध्यष्ट मिस्य

ष्टमिष्टम् ॥ दातुं सञ्ज्योधिर्मेदिन्याधिमधुरमाधिष्ठाय तेजोधि

कारागारं किञ्चाध्यगिष्टं परमधिशयनं सर्वतः प्रादुरासीत् ॥२०॥

सुपर्वलोपाय यथा यथा क्रमं प्रभुः स खर्वोऽपि पुरा स्म वर्धते ॥

पितृप्रियायात्र महानपि स्वयं लघुर्बभूवेन्दुरिव स्वपूर्वजः ॥२३॥

रथ्याचत्वरवितर्दिमर्थिनो लब्धमर्दितकपर्दिनो निधिम् ॥ न्यस्य

तत्र पतिताङ्कः पर्दिकां गृह्णतोऽनुकृतिरापि शौरिणा ॥२२॥ बहुरक्ष

णं यदि भवेदवद्यमप्यनुसार्यमक्षिणि निमील्य कोविदैः ॥ इति बोध

अधम कुप्यं कुत्सितावद्य

यन्निव निशाचराङ्गनां विहितेक्षणः क्षणेन महन्त्स शास्त्रकेतु ॥२३॥
परः सहस्रा सुरवंश्य भोजी स्तन्येन तस्याः किल बाल्यकालः ॥ प्राणा
हुतीनां सह पञ्चकेन मन्ये मखोपस्तरणं चकार ॥२४॥ काव्यालंकार
विद्याव्यसन परवशे वाद्यस्ताम्रत्यनीकालंकारस्य स्मरन्ती व्रज धरणि-
रुहानालिङ्गव्यूत्सभांक्षीत् ॥ मूर्तिं स्वां संप्रसार्याद्भुतमपि च परं रूपमा
क्षिप्य शाब्दं शास्त्रं व्याकुर्वतीव प्रलयघनरवा बिभ्रती पूर्वरूपम् ॥२५॥
मोक्षं वराज्जु मघमूर्ति रियं मुकुन्दमाप्यात्मन स्तु परिपूर्णमनोरथापि ॥

मासीत्सरत्करपदं स्वजनस्य मुक्त्या लोभान्धनेन ननु दीप्यति लो-
भवन्ति: ॥२६॥ अहो मदीयस्तनु दाहन क्षमं क्व वन्धनं स्यादि-
ति संभ्रमाकुला: ॥ द्रुमच्छिदं वीक्ष्य नु तां नगो दुरा विषादका-
लेपि मुदं व्यमुञ्चत ॥२७॥ शङ्कां पुनर्ग्रह परामथ विभ्रमाविचेतां
चलेन मरुतापि दुरासदेन ॥ सद्यः सुखं पिदधतो किल तस्य
साध्वी नंदाङ्गनास्तनमदाहृदनारविन्दे ॥२८॥ मायच्छं सुदृढं
विचार्य हृदये प्राक्चीर्णभक्तेः फलं स्वीयं बालतृणी क्लतामृत

सुखं बाल्यात्मकं वैभवम् ॥ अस्येस्तन्यपयः पिबेन्नतु मया कि
न्देयमित्याकुलोपश्यत्सर्वं विदप्यसौ ननु हसन्मातुर्मुखं विस्म
यात ॥२९॥ घ्नताजितोप्यधिहृदयं तदाश्रिता बेहलनादुपरि
गतोप्यधः पतेत ॥ इति ब्रुवन्निवरजसार्दिल व्रजस्तत्क्षणभ्रमः
सहरिरिहापतद्दिवः ॥ ३०॥ कृत्वाभ्रंकष मीषदप्यविरलभ्रा
all powerful न्तिर्नं सर्वंकषं कालात्मानमिमं विकर्तुमशकद्वात्याकरीषं आंधी-बादल
कषा ॥ किंत्वेतां विभुरादर्शीमपि परं संसारकूलंकषांभोधेः ८
नदी

पारमज़ीगमच्छलयता मप्याशुमदंकरः ॥ ३१ ॥ प्रथमोल्ला
सः ॥ आरव्याकर्मा विधाय स्वतनय युगलस्याषडक्षीणदेशे भू
शुध्यादेरपेक्षा मतिचरति शुचौ गोव्रजेनो व्रजेतः ॥ इत्थं गर्गः
संमतो व्रजमुपगतभीः कंसतोरं संतोषं नन्देन प्रार्थितः सन्न
ष्टनभगवतो: कल्पना मल्पनाम्नाम ॥ १ ॥ वत्सग्रन्थिविमो-
चनं प्रकुरुते बालान्विकर्षत्यसौ स्वास्येनापि च सर्वतोमुखमयं
संयोजयन्तोजसा ॥ सर्वं पातु मशङ्कुवन्नपिमरो रध्वन्यवञ्छेषते

गुह्यं स्त्रीभिरिति प्रसूं प्रति हरेरन्यार्थतः स्मोच्यते ॥२॥ नित्याप
राधशतकं व्रजसुंदरीणामाकर्ण्य सूनुविहितं मुखतो यशोदा ॥
मोदातिशोभिवदना मदनात्तचित्तास्त्वागतसाऽक्षिपदनाथ
पतिं नभीतम् ॥३॥ वीजावापविधिं यदि प्रकुरुते लोको विचि
त्रं त्विदं मातुर्भक्तिरसेन गोपनिखिलं स्वास्यालवाले यदम् ॥ यद्बृंदं
वपति स्म यत्र समभूदुर्वी वियद्वल्लिवावापुष्पूह वनव्रज व्रजवधू
व्राताङ्कुरोज्जृम्भणम् ॥४॥ इक्षचक्र भ्रमिमावहन्व्रजवधूवर्गस्य

सत्त्राकिंकैः कृतस्त्वैक निदर्शनीकृतकुतो लोसौ विभुः स्वानने ।।
आमं पश्यति वस्त्राञ्चलतया दण्डम्प्रसूहस्ततो गृह्णन्त्यमदापराम
जनपद्व्रह्माण्ड भाण्डक्रियाम् ।। ५ ।। सर्वाङ्गभ्रमणैः कियन्तमव
धिं पश्यन् कराभ्यामथो जानुभ्याञ्च कियद्दिनं व्रजमदं रिङ्खन्
न्यधेच्छं भुवि ।। पद्भ्यामेव कियत्समं परिलिहन्न्यास्यन्पुरे द्वारकां
दूरे हातुमशङ्कुवन्निव हरिर्गूढम्पिचाण्डेन्यधात् ।। ६ ।। अस्पृष्ट-
कल्पनगमेरुमणिस्थलीकौ नौका स्थिते सकलगोकुल भूसमस्त्वे ।।

एकप्रदेशगतयापि मदायदस्याः स्तद्रूपतः शिशुमुखे परिणम्यतेस्म
॥७॥ प्राप्तां कथं महो व्रजभूमि र्मत्कणोपि हि मयाग्निमकल्पि ॥
इत्थमत्यमितजगत्त्रय तृष्णा वत्सवादेर किमु विभुः समगच्छात् ॥८॥
मुक्तिं ददाति न कदापि हि भक्तियोग मित्युक्तमात्मनियमं व्रज
गोपबालैः ॥ सख्यं जुषद्भिरति मुक्ति समीक्ष्य भग्नं किन्दीन
वन्मदमदा हृदने मधुद्विट् ॥९॥ क्षीराकूपारकन्या करस्फुत
दिविषद्धेनुगव्योत्थभोज्या विच्छिन्ना स्वाददत्ता रुचिजठर सना

शोधनायेवमत्स्नाम् ॥ कृत्स्नात्मप्रेष्ठगोपार्भकनवविवि
धान्नस्पृहां बिभ्रदम्रत्विड्विट्टृद्देहरोचिर्भ्रेशसफलितसत्क्ष्व
ष्णनामामिलितेह ॥१०॥ गेहोपलेपादिनियुक्तदासीपरागसंस्पृष्ट
करावमर्शात् ॥ विकारभीत्या हरये कदाचित्स्वयं यशोदा दधि
निर्ममंथ ॥११॥ गायन्ती मुरकाल बालचरितं स्निग्धत्वगर्वा
न्वनुक्षुभ्यद्व्यजिगीषयेव बहि बहि निर्यत्पयः सञ्झरो ॥ बि-
भ्राणात्तरुचै कुचौ शिशुमती नन्दाङ्गना मथ्नती नव्यं हव्य-

मुञ्जेऽपि लोभयति यद्धव्यं तदव्यं जयत ॥१२॥ कुर्वन्मन्थान दण्ड
न्निज कर कलितं देवता भूतशाक स्तंभान्निश्चेष्ट हस्तां विदध
दथ हरिः स्तन्यकामो यशोदाम् ॥ क्षीरं चोद्रिच्यचुल्यां शुचि-
मरुदरुणैः शोषयन्भीत भीतै भीषाश्रुत्या विजन्हे मणिकमपि धागर, स्नि
हषन्रत्युना घातयन्द्राक ॥१३॥ धत्तेधश्च खलाक्षरान्वयमितो
वाद्भिः द्वये नाधरो कुर्वन्नेष उलूखलं खलतलैः शास्त्रास्वकार्ये
पुरा ॥ मर्केभ्यो विहितो घमेभ्य इव सैन्ह्यंगवीनं ददद्भुंक्तेस्म

स्वयमप्य कुण्ठविभवः पाटच्चरा चारभाक् ॥१४॥ उत्थास्थान
एव मयलत्पदस्य विकंपमानस्य जळार्द्र देह: ॥ पुंसः पुराणस्य
गृहीतयष्टिः प्रसूः कराग्रेन्व चलन्त चित्रम् ॥१५॥ श्रुतिनुतम-
लिशेते निर्गुणं यत्स्वरूपं ननु दश करशाखोन्मानतो व्याप्यवि-
श्वम ॥ कथम विबुध गोपाङ्गाविर्तेस्तैर्गुणौघैस्तदफल परिमाणे
ह्यंगुलो नैर्नभाव्यम ॥१६॥ चौर्यानुकूल्यमदनमत्रमुलूखलंचरू-
षंन्चतत्र सहसापि विमुक्तिदन्तम् ॥ रोषाद्बन्धजननी कठिनेन

दाम्ना साम्नापि यं न वशयन्ति विरिंचिमुख्याः ॥ १७ ॥ शुष्कं स्रजा
त्योर्बत चिन्तयैव लग्नं विमोक्षणार्थ मिवेश पृष्ठे ॥ स्वीकुर्वतोः स-
द्यमलार्जुनाख्यां बभूव मध्यस्थ मुलूखलं तत् ॥ १८ ॥ सोढुं विलम्ब
मसमर्थ मिव प्रसादे तिर्यक्स्खलच्चरण पंकजयोरुपान्ते ॥ संगृह्य
मानमिव लिष्ठदुपाचकर्ष यत्संश्रयात्तदधिदुग्धघृतस्तदोरः ॥ १९ ॥
विवेक हीनं बहुधान्यखण्डने रतं स्वरन्ध्रे पि दृढानुबन्धभाक् ॥ गु-
णैर्जघन्यैर्जगदीशसंश्रयादुलूखलं स्वर्नपतिस्म भूरुहौ ॥ २० ॥ उप

कलं पमलार्जुनयोर्भुवं सिततनूजनुषे व यशोदया ॥ विदितब-
न्धनपीड इवे षतौ मुनिविनिम्नहतो यदमूमुचत ॥२१॥ कुबे
न्धनेश तनयौ द्रुमजन्मभाजौ श्रीमान्स्वयं स तरसा कलितां
घ्रिबन्धौ ॥ पित्रो मुखं मुहुरुपेक्षित पादबन्धः प्रादीदशत्किल
कलौ समपक्षपातम् ॥२२॥ लब्धं प्रसूजनक भेदजुषा च्युतेन त्वे
काबबन्ध यदमुं विमुमोच चैकः ॥ कर्मच्छलात्प्रसित मन्ननुते न
यो मां मुक्तिं नयेद्धि जननी जनकः स एव ॥२३॥ भ्रातृभिः कि-

~~होय आहे कि~~ Bound to be

ल विभज्य गृह्यते पैतृकं धनमिदं तु साम्प्रतम् ॥ स्त्रीकृतेनु-
जनुषा ह्युलूखले संनुन्नोषु मुसलं करेऽग्रजः ॥२४॥ वैकुण्ठा
दवतीर्य तूर्णमिह सद्वृन्दावनं कुर्विति ब्राह्मीं वाच मनुक्षणं
प्रपठितां वैयग्र्येऽतोगिव ॥ श्रीमान्विस्मरन्नलक्ष्मिकयन्नलमव
धिं भिन्नार्थ यँक्लीलया श्रीकृष्णः स्मरन्वदुरात्म हननात्पूर्वा
ययन्नप्यभात् ॥२५॥ लोके नारद मात्मनो विदधता नैकान्ति नारद
कत्वार्पणा सत्त्वेनेव बहिष्कृतेन तमसा शोकान्येन संवेष्टितः ॥

दैतेयो ऽपिबकोऽपि बन्नपि सुखा दार्द्धत्तमे वद्धुलं शुद्धा ऽमापि हृदि-

श्रयन्नपि हृढं प्राप्नोति कालेनयम् ॥ २६ ॥ श्रीदेव्याप्रार्थितोऽपि

श्रवसि निरुपम्पद्मरागेन गध्यान्द्रायोरायो नरन्नुबत हृदि विलस

त्पद्मरागं बभार ॥ सोऽयं श्रीनन्दसूनू रत्नायतु मन्चिनो देह भूषावि

शेषा गुञ्जापुञ्जान्नि कुञ्जाभिनवरतिपरिक्रान्त मुञ्जाटवीकः

॥ २७ ॥ तमापनाशार्थ मघो मघोनो रिपुर्बलेनाप्य लघोः सघो

रः ॥ अघोच्चयं यस्य हिना मघोषस्तूर्णी करोति ज्वलनायमानः २८

गूढं चेतसि वञ्चिमाणमनिशं गृह्णन्नयं धूर्तराट् सोढेनो बहिराज्ञे वा- उघड = honestly

Breaking तोडणे

द्धि घटकं हस्ताद्द्विःकर्णं ध्रुवम् ॥ किंवा श्रीहरये कृपाजलधये दा-

स्यन्न स्तनादंदे प्रागेवा मम पाणि पादजवनं श्रुत्युक्तरूपोदयम् ॥ २९ ॥

आकांक्षन्न विभेदतो भगवतो बस्थानमेवात्मना स्वीकुर्वन्व्रज पु-

ण्यदेशे वसतिं भूमौ शयानश्चिरम् ॥ एको विग्रह मात्रसंग्रहपरो

वातांशनो निश्चलो गोविन्दैकमनाः सनातकिभयकृद्योगीव भो-

गी बभौ ॥ ३० ॥ द्वित्रैरंभःपृषत्कै रिव मुख कलितैर्नामवर्णैस्त

आदर्श = किशाल

दीर्घैर्लोकैस्तूर्णं कृतार्थी भवितुमुचिततां बिभ्रतोदभ्रबुद्धेः ॥ व्यासा
स्ये चातकस्यास्य घन इव घनश्याममूर्तिः प्रविष्टः प्राणानां रोधको
भूच्छुभ कृदपि सताम्भाग्य किञ्चिद्विचित्रम् ॥ ३१ ॥ चित्रं नैवात्र यद्दे-
मजस्यापि वः प्रादादस्मै निजां गीतम् ॥ परेलुस्यापि यस्यासौ चिक्रीडहृदयेऽचि
रम् ॥ ३२ ॥ सन्मण्डलाकारमथो दधद्भिः साकं सुहृद्भिर्वनभोजनं सः ॥
विधास्यमानाद्भुतरासलीला भाष्यस्य सूत्राणि तमाचचार ॥ ३३ ॥
पीयूषादरपश्यतो हरगुणं गीर्वाणचेतोहरं स्वस्यापीह सुदुर्ल

भायितमिव स्नेहेन दध्योदनम् ॥ गोपायं प्रददत्य दक्षिणकरे संब
न्धु मुष्टिर्बभौ वत्सान्वेषण कृत्स्यन्तलतिभिः कुक्षिंभरिः श्रीहरिः
॥३४॥ कथंचिदपि देवता वनगतामदायान सून्स्तव स सुहृ-
दो हृदो बहिरवच्युतान्काननेन ॥ प्रादधुरिति भावयं श्छिन्नदया
ब्धिरासंत मुदे करेबलि मिवा वहन्स विचिकाय दध्योदनम् ॥३५॥
अनूढ प्रारब्धा दरमज्जन नीगर्भ विकलं बलानन्यक्षिप्तौदन कव
ल संरुध्द लपनम् ॥ अनालीया भिरख्या क्षार विवरण कुश

विवशं सुहृद्वृन्दं देवः सपरिकर मन्यादृग स्तजल् ॥३६॥ धर्षेव असाधारण
त्वं ॥ स्त्रिराधा ॥ हितुरिति किमिदं चित्र मन्य द्विचित्रं यद्वै स्वस्यापि-
धातापिदधदुलगवा मष्टकं स्पष्टकम्पम् ॥ भीत्युत्थं वृन्द भावा-
न्निपुण मितरथा दर्शयन्दृष्टरूपं दण्डेया स्मी त्येव दण्डा क्लीतिनुतिक
रणात्सूचयन्कृष्णमस्तौत् ॥३७॥ वेधा वेधादिव बलजगत्स-
र्जनाधः परागान्मन्ये सर्वाप्यसुपरिहरा धिक्रियाधिक्रियेव ॥ मे
धां मेधावलिनतु लतान्यत्र यत्तादृशीमप्याराच्छाभां निम्नगुरुहृदि

स्यवत्स्य वान्व्यक्त वासाम् ॥ ३८ ॥ सत्याद्यापलित: सुदृष्ट महिमा

सत्यान्त्सवत्सान्त्सखीन्पत्सासंगमयंश्छिय: पुनरसा वत्सादेरणा

त्समभू: ॥ गत्यातस्य पवित्रितां व्रजभुवं रत्यास्वदं वर्णयन्प्रत्यास्त:

प्रकृतिं ददावथ निजैर्न्दृत्याय पाथाञ्जलिम् ॥ ३९ ॥ निकुञ्ज पु-

ञ्ज गुञ्ज दुन्मदालिभि: स्वनायक भ्रमादि बाधि वेष्टित: सबर्हि बर्ह-

शेखर: ॥ सुहृद्बलो यथा वने ननन्द नन्द नन्दनस्तथा प्रभुर्न स्व:पदे १५

नपञ्च चामरोपिवा ॥ ४० ॥ शैलवयावा कान्दुका वा सह सुहृदसुभि:

दोपावसाचा
खेळ

किञ्च गोष्ठ्याम्बराया क्रीडभूध्यम्रकाले क्वचन किल बलश्रीशयोः का
ननेषु ॥ स्वर्गस्त्रीपुंसकानां विवशितमनसामप्यनंगोग्रबाणैः संपूर्णा
लम्भनाभूत्तदुपस्थलियुजां कौसुमापालुकावा ॥ ४१ ॥ दौष्कम्योत्म
विशान्तमुन्मदमधो भूलं तदंध्रं तमः स्वर्गापेवहठान्महीरुहतले स्व
ध्वं क्षिपन्धेनुकम् ॥ तालांकं कोहिलदर्शनो निपतता न्तद्रुक्षभारा
त्ध्वानैं तालानां पुनरुक्तयन्त्सवयसां रत्याणि लोके बभौ ॥ ४२ ॥ आ
गोपापिपनीराऽजनितपनसुतायाभुजंगानुषंगान्मुञ्चन्तीजीवनं

द्रागवनतविषयेतद्विशुद्धिं चिकीर्षुः ॥ कृष्णः कृच्छ्रातिकृच्छ्रोपचय
मुचितमारोपयन्तत्तटस्थान्प्रायश्चित्तेन तेषां सपदि परिहरन्किन्तु सा
न्निध्यदोषम् ॥ ४३ ॥ विषमे पतनाय जायते खलसङ्गः क्षणिकः सता
मपि ॥ न्यपतद्धि कदंबसंश्रितः प्रभुरायामिनिया मुनेर्हदे ॥ ४४ ॥
भोगिस्वभानुग्रस्तं हृदयगततमस्तस्करा हस्करं प्राग्बाल्यादाच-
व्यद्धा दूरजवसतिजुषश्चापशोकोद्भ्यसर्वे ॥ कृष्णं त्यक्तान्नपानाः
प्रविलपनसरित्संगतैगाढमग्नाः कालिन्दीदिव्यतीर्थे व्यवसित १६

मलयः स्वसुदानेष्वभूवन् ॥ ४५ ॥ सदंबुरुड्ढिकर्तनः सुरद्विषद्विक-
र्तनः शतं फणा विमर्दयन्नहे मंदोच्छ्रिता भृशम् ॥ ननर्त नर्तनप्रियो
यदा तदानुवर्तनं मृदंगगोमुखानकैः प्रचक्रुरप्सरोगणाः ॥ ४६ ॥
बाढं हठेन विफलीकृतसत्सुपर्णप्राज्यागमं वनविदूषकमाश्रयाशम् ॥
एकं द्विजिह्वमपरं च सहस्रजिह्वं मुख्यां स्थितिं समनयद्विभुरेकका-
लम् ॥ ४७ ॥ शब्दाश्रितेन द्विजसंगतेन नक्षत्रयुक्तेन गतार्यभासा ॥
संयोजितोऽभूदमुना मुखेन यच्छिन्नभानुः किमु नाहमेतत् ॥ ४८ ॥

गीर्वाणहृद्यमध्यानं मदविकलतया नष्टदृष्टिं प्रलंबं प्रत्यारूढः पृदाकु
प्रवर तनुतया पादहीनो बलाख्यः ॥ विद्वन्मान्यः पुमान्यो व्यसनमुप
गतो विस्मृतात्मावबोधो हत्वेषोऽमुच्यतास्मात्सपदि विधिगुरोः
सन्निधौ सद्विवेकात् ॥ ४९ ॥ सगवेच सवत्साय सहलाय बलायते ॥
स्वस्तिरस्तात्सह कृष्णाय सह गोपाय सर्वतः ॥ ५० ॥ इत्याशिषः
प्रयुंजाना मुनयोऽनुनयोक्तिभिः ॥ प्रशशंसुश्च तं गोपाः साधुसाधि
ति वादिनः ॥ ५१ ॥ गोपालानां कदाचिद्वनमधिवसतां धीमतां रत्न-

इषीका = Rush = जोरदार

गावः सञ्चोले वृत्तयस्ता विषयतृणरसाद् दूरं कर्ममार्गम् ॥ ऐषीकं-
संप्रविष्टास्तदुदितमनलं शोकमासाद्य भीता नीताः स्वाहं ममत्वाक्ष्य
पलपनपुञ्जां कृष्णबोधेन सौस्थ्यम् ॥ ५२ ॥ अपि स्वल्पमभ्यन्तरेऽप-
न्निधातुं दवाग्निं जगत्तापकं नापकम्पम् ॥ नतोऽस्मि तं तातरिम दण्डाय
मानं ऋषिचण्डाय चण्डाय तस्मै वदामि ॥ ५३ ॥ सरन्ध्रोऽपि वंशोऽन्वंशो
भमानं यशः किं वशः कं जनाः भस्य भूत्वा ॥ प्रलेभे द्वयं यद्वपं तन्न वि
मः कियद्वेति तद्वेत्ति सर्वज्ञ एव ॥ ५४ ॥ अनुपरम्य मुखेन करेण च स्व

X Embraced

वराकीचकरन्ध्रपिधानकृत् ॥ हरिरस्तु च यदाश्रितदुष्कृतिप्रसर-
Denial
निह्नवचिन्हमिहाद्भुतम् ॥५५॥ कृत्वा मूर्तिं मृड मृगदृशः सैकतीं नै-
कतीर्थैः संश्लिष्टायां स्वसरिशमनस्या प्लुता मासमेकम् ॥ आन- Injured mind
र्चुस्त्वा व्रजपतिसुतं भर्तृभावेन लब्धुं गोधुक्कन्याः प्रतिपदलस
अत्यंत = अतिशय
त्प्रेमभक्तिप्रकर्षाः ॥५६॥ अनुग्रहे विश्रहति स्वभावः समेत्य नत
प्रार्णवजार्चितांघ्रिः ॥ विलोक्य तां सांलदभावमीशो जहार तीराद्
बलन्वीरसंघम् ॥५७॥ भक्तानुग्रहतोऽपि पूर्वमशुचींस्त्वसंगिनो वा

ज्या कृ ण च्या प्रकार च्या असतील त्या नां

शुचीर्द्दीनानाथ दयाब्धिरुद्गमयते यादृक्तनादृक्षकान् ॥ स्नातीनां जल
मस्पृशन्त्यपि यतो वासांसि तासांसि ल श्यामारक्तकपीत कर्बुररुचीन्यादा
वधतां स यः ॥ ५८ ॥ विष्णोः पदेन समितं त्वधिरुह्य मध्यं शारत्सूर्ध्व दे
शकलनेन समुच्छ्रितस्य ॥ तस्यैव तं समभजन्त्खदृशां पदै घा अध्यास्ते
द्विगुणिनः पदमुच्च मुच्चम् ॥ ५९ ॥ एष्यद्दूर्णानं तरतु क्षपासु वाञ्छापूर्त्तौ
जातशंका इवाभूः ॥ स्वं स्वं नेत्रं कृष्णनेत्रद्वयेन साकं बद्ध्वा व्यूढ मध्यस्य
भावम् ॥ ६० ॥ आसन्गुणेश्च नियमैश्च यमैश्च जात्या नात्याहृता अपि

seizing

not very careful

परं व्रजगोपकन्याः ॥ दुःखाब्दखण्डपरिखण्डनचण्डवात्या कात्याय-
नीचरणपूजनपूर्णकामाः ॥ ६१ ॥ मदं बहूनां निजधन्यतागुणात्स्वदं-
बधुर्यो यदपाहरत्ततः ॥ सदं बतां द्राग्भजतां क्षुधं न्नवासदम्बरैर्भूषय-
न्तिस्म यं विभुः ॥ ६२ ॥ क्षुधार्तान्सखीन्दूरमागत्य खिन्नान्प्रभुः प्रेष-
यामास यज्ञाश्रमासन्नस्थाम् ॥ कृतो विप्रपंक्तिं प्रति स्त्रीभिरस्यादेदस्वन्न
मागत्य गत्यर्थिनीभिः ॥ ६३ ॥ तत्पत्युनूनापकृन्तोहठेन त्वाः प्रास्थापय
यन्नसदः पतिव्रताः ॥ श्रीमान्त्सवैकुण्ठपदे गरस्थ बल्कि न्दम्पति ब्राह्मण ११

सत्क्रियाभिकः ॥ ६४ ॥ संपश्यतः स्वमनिमेषयतैव देवान्गन्धेन गंधन
यतोऽप्यमृतस्य तृप्तान् ॥ पुष्णन्कदुष्णविविधान्नचये न तेन गोपा
न्सान्त्स बुभुजे सबलो धराङ्गः ॥ ६५ ॥ या गह्वध्वंसरुषा वृषा प्रविद
धन्मध्येवजं सागरं तं चैवोज्झितमध्यमाक्षरमरं लोके तदा दर्शयत् ॥
गोविन्दोऽप्यनुमाति बंधुरकरोल्लुतान्यवर्णकरं किंचित्तं प्रभुराद्यवर्णर-
हितं कुर्याद्यदेतं बुधाः ॥ ६६ ॥ गूढयन्गोत्रभिद्गर्वं गोवर्धनगिरिमु-
हरन् ॥ गोविन्दोऽङ्गयुगुणभृङ्गो पाययामास गोगणम् ॥ ६७ ॥ पदेनि-

धायस्व करे शलाटमन्यपत्न संपन्नमहाभिषेकम् ।। मन्ये गिरिन्त्रमु
डुमप्यधीशः प्राग्निक्षिपत्स्वः पदमिन्द्रकोपात् ।। ६८ ।। उदाराधिका-
रोऽथ भगवानतिरेकात्सुपुण्यस्य हानावबरखोपभोग्यात् ।। तमो दुर्दरास
* रवी चादांश व्रजक्ष्मादरोयं सुखायेति मत्वैवं शैलो निवृत्तः ।। ६९ ।। सत्पूज्योन्द्रति मोदांशकांवे
कालयोर्निजतनुं मंथानगोवर्धनस्योर्ध्वोधः स्थलयोर्दधत्स्वकुशलं आत्मानंद रूपी अमृतो
यत्रोज्जहाराम्रलम ।। लेशं चापि विषस्य यत्र नहरेः कर्मौ चकारा ऽ
सुरद्विड्वर्गो बुधिमंथनं स भगवाननन्यादृशं तद्दधात ।। ७० ।। २०

strange or unusual

× लज्जितो व कलुषित सुख दारखविध्या-च्या ह्रतो

Loss of Patience

सद्याहानल्पकल्पक्षयपटुकटुवागभ्रजादभ्रवर्षामर्षाभावेक
तर्षप्रशमनविधये किंयुतः कामधेन्वा ॥ त्वं चिन्तारत्नकल्पद्रुमसु
रसुरभिस्त्विष्टदं देवदेवं मुधा नान्याद्रिमन्तुर्गुरुरिव विबुधाधीश्वरोऽप्या — मंत्र = उपदेश
जगाम ॥७१॥ उरुमंद मंदाक्ष नम्रो ममास्य व्यचीकृतो शंकितह
दसशङ्कः ॥ श्रीकृष्णपादाम्बुजयोः प्रणामोदकांत्रियां अर्थक
रिं व्यधत्त ॥७२॥ स्वर्धुन्या नित्ययोगाद्बहिरपि च शुचीभूतदेहे
नन्नूनं दिव्यान्दत्वान्सुमर्थाा निव किल चतुरो विभ्रमाऽभ्रद्विपेन ॥

शुण्डादण्डेन तस्याः कुलमिह पयसा म्याहतेनाम्बुजाक्षं पूरेणारात्सु
रेशः सुरभिरपि पन्निजिनोऽधसेनाभ्यषिंचत् ॥ ७३ ॥ विभुंस्तावं स्तावं-
गणतजनवात्सल्यजलधिं सरस्त्वादक्षिभ्यो मुहुरमितमोदाम्बुल
हरीः ॥ स्तजन्भूयोप्यस्माभिभृतमयमाप्लावयति विलसमन्दङ्गोपा
लान्हृदि विकलयन्नाप सद्दिवम् ॥ ७४ ॥ कारुण्यासेव पेवभ्रममम
धिहृदयं बिभ्रदंभोविहारी किं वो दृष्यद्विवस्वद्भयश्चकित तमोराशिभृ
त्पातिभृत्यः ॥ धर्मान्विष्णो रज्ञानन्ननयत सविधं स्वामिनः स्वामि

खेय = Ditch, moat

नोपि भ्रान्तिं खेयस्य भीत्या वहन्निर्निशि नन्दाङ्कं तत्तस्यापि तातम् ॥७५॥
गत्वाथो वरुणालयं सकरुणः स्वाराज्यसम्राडपि प्राग्दृभ्यामरुणाधि
तस्वमखिलं विस्फारिताभ्यां रुषा ॥ कृत्वा तज्जनतां स स्वजनकं
पूजां च संगृह्य वै प्राप्तः सन्व्रजमुच्चकै रमदयद्गोपालभूपालभूः ॥७६॥
ज्ञानी मः पक्षपातं मधुकुकुरदशार्हैभोजान्धकेभ्यो गोधुक्षु श्री
निवासोऽधिकमतनुत यन्नेजमेवार्यमेतान् ॥ सर्वानेकं श्वफल्कात्म अक्रूर
जमथ निरघं दर्शयामास तेषां किंचैकं वर्षमेषामभजत स्दनं तस्य या

× चुंबन घेतै असतांच्या चन्द्राचा मैं थार [illegible]

मान्दुमान्नम् ॥ ७ ॥ उक्तो सा द्वितीयः ॥ कलित ललितवंशी दि-
व्यशक्तिप्रपन्नं गहन गति महानी पुजनो धैरचिन्त्यैः ॥ व्रजयुवति
सुपुण्यैरुद्घृतं प्राग्वदासीच्चरादि बहुलरूपे क्रीडितुं ब्रह्मपूर्णम् ॥ १ ॥ अ
शंकं चुम्बन्तं सपदि मुखमेन्द्वा अपि दिशो निशानाथं स्वीयान्वयपुरु-
×Considering ष मारक्त मनघः ॥ विमृश्येवानुज्ञामप्रतिददत मात्मानमपि स प्रभुस्ता
दृक्कर्मण्यपर इव हृष्यन्प्रववृते ॥ २ ॥ समानेतुं गोपीर्विशदयमुनाती
रमजितः स्ववंशीं सद्गीतामिव मधुर मध्यापिपदरम् ॥ स्वराङ्गपंक्तौ

पि प्रखरगरलादग्ध इव यद्भुजङ्गास्यान्निर्यत्स्मरमनु तदाऽमूर्छयदि
मा: ॥३॥ हरहृगनलप्लुष्टोऽनङ्गः पुनस्तनुलिप्सया ननु भगवतः कु-
क्षिं भेजे ति सूक्ष्मतये इयः ॥ सुमन इषवस्तस्योच्छ्वासैः सुवेणुग
तैर्हरेर्बहिरूपगता नालीक त्वं स्फुटं कितव लं ~~बधिरे~~ ॥४॥ चिरं निगूढं बत
कुसुमेषुमतं स्फुलिंगदेश्यं हृदयेषु तासाम् ॥ वंशीधमन्युद्धृतगीत
दीर्घोच्छ्वासैरिवाबधयदब्जनाभः ॥५॥ स्मराग्निः प्रादीपि द्रुतमज
नि पीडा खलु लता न कापि व्यापारं स्फुटमपि तदा बोधि रमणी ॥६

अपूर्यस्तं प्रीत्या सपदि नयने कस्य न यदा स्वैरं वंशी स्रातार्ध्यानि मधु
रमप्यायि च भृशम् ॥ ६ ॥ नेकेवलं स्वं स्वमहार्यि गेहं वनाय गोपीभि
रलक्षिताभिः ॥ किं खेलदंगाभरणैरपीह कुर्वद्भिरन्योन्यपदावलम्बम् ॥ ७ ॥
सर्पादि विभुना तासामूरूपि च षण्डमथोपदे गतिमनुकर्तुं नेत्रे नासां कच्यानपि
परपत्ता ॥ विधुधवलितरंभाऽऽबोधिस्थला जन्यचयो वने गज मृगपत्नीन्यंकुः
कीरस्थमर्पापि शंकिताः ॥ ८ ॥ क्षाराद्बुनिधेः पयांसि मधुराण्यप्राप्य तस्या
बलां कालिन्दीमनुयाचितुं कूलधियस्तायज्ञपत्नीर्न्नयम् ॥ द्दष्टे कोपग

तस्य सञ्जलमुचः शंकां समुत्पादयन्नेमे श्रीरमण्याश्चिराय रुचिरं लाभि

स्तोडहौत्तिभिः ॥९॥ मुमुक्षूणां मोक्षः करगत इवाहं कृतिजुषां प्रमत्ता

placed hidden नामुच्चैर्निभृतमधनानामिव निधिः । प्रकाशो दृष्टीनामिव भृशमपथ्या

पितहृदा वर्जिहानां तासां विभुरपि बतान्तर्धिमगमत् ॥१०॥ प्रत्यक्षादि

ष्वयं यत्पदयुगपदवीं न स्पृशत्येष गम्यो द्रागेकेनागमेन क्षणमपि कलिले

नापि दृग्भ्यांश्च नूनम् । तस्याभिख्यां दधानान् द्रुमवरनिचयांस्ता दृशू

ति मुमुख्यान्यूर्णं ब्रजन्त्यभ्यपृच्छन् प्रतिपदमबला हन्त विभ्रान्तचित्ताः ॥११॥

अहं मानेशान्ते परिचित दिशान्ते न विभुना ज्झितानां गोपीनां रुचिरघटत
पीनां तरुजाम् । अपूर्व श्री धामा तिगलितरु धामा दृश गिरां विरेजे का
लिन्दी तटमथ मिलिन्दीकृतमिव ॥१३॥ यां गोपी मनयद्रहः प्रभुरयं-
सापि स्वयं सम्मुखं पृष्ठारोहण त्वरा ऽनभिमुखं संपादयन्ती हठात् ।
दूरादच्युत विच्युता श्रुसलिलै र्निम्नानुगैर्दर्शितिप्रान्ते यामुनकैरुदोदमि
लिता पूर्वै र्ज्झिताभिः पुनः ॥१२॥ तस्याः पुलिने ऽमलिने नलिनेक्षण-
चिन्तया विगतनिद्राः । विद्रावणाय विरहव्याधेश्चेष्टां तदा हन्तां जगृहुः ॥१४॥

in his honour

कालं प्रभूतमिति तत्र सविभ्रमं भास्वादं प्रदाय विशदायतलोचनाभ्यः ॥
संभोगकं रसयितुं रसमुत्सुकास्ता स्तेनैव संमदयितुं ध्रुवमाविरासीत्
॥३५॥ कालिन्दीतटकुंजपुंजकुहरे स्वच्छन्दखेलज्जगत्प्राणायामव
शो वियोग विपदां तासां ससाधिं वहन् ॥ प्रत्याहारपरः सतत्र सुदृशा
मात्तोत्तरीयासनो भोगी किंचन सहाधस्य समवध्यातापि योगीव
भौ ॥३६॥ काचिद्गोपवधूश्चुचुम्बवदनं काचित्करावग्रहीत् संक्री
डत्स्वमेयेक सार्धमिलिकाप्याक्षिप्य कर्णे जपन् ॥ पंके काचिदुवाह

इंद्रिय निग्रह करणारा

उत्तरीय आसन त करणारा

पाद युगलं काचिद्धने त्र्यान्तिके तस्थौ बहुलालदक्षन वृत्तिभिरविरते
ताभिरावेष्टितम् ॥१७॥ हासयन्ति बहुशः स्मिता विभुं यासयन्ति
बत वासयन्ति तम् ॥ वीक्ष्य सिद्धि निर्वहै रभिष्टुता श्री हरेः स्वपद-
भक्त वरयता ॥१८॥ कुम्पन्तो भिरनुक्षण न्निजभुजाकं पैक स-
ल्लीलया मल्लीमुख्य मेहन्द्रकानन ऊसद्वल्ली विलासच्छटाम् ॥
मल्लीभिः स्मर सद्गुटस्य सुचिरं हृष्टैव तल्लीन ताम् स्वास्मिन्संदधती
भिराभिरलनो साकं सहल्लीसकं ॥१९॥ रासोत्सवे भगवतो नवतो

Circular dancing

अन्वहं = रोज, प्रत्येक दिन ही

षदायिन्याकाशयायिभिरलं मिथुनैः सुराणाम् ॥ नृत्यद्भिरुन्नतपदं गमि
तेक्षितदेशे धान्नाऽपिलानि मिषतेव निजान्वगायि ॥ २० ॥ ताः सप्तविंशति
भासा मिता वनिता नितान्तं तातोऽन्वहं परिवहन्नहमस्मि नूनम् ॥ महंशाज-
स्त्वयमभूष्व मितासुसत्कः श्रान्तोऽपि नेति शशभृद्धृदि विस्मितोऽभूत्
॥ २१ ॥ द्विगुणां दधतीमगाधतां स्थलकेलिश्रमधर्मवारिणा ॥ अव-
तीर्यततः कलिन्दजां सह कृष्णेन विजह्रुरंगनाः ॥ २२ ॥ यात्राया
मंबिम्बायां वृषहृदयदुहां गोदुहां कश्च नाहि नंदं सानन्दमेव प्रमुदि

तस्तनस्तामग्रसिष्टाग्रसीम्नाम् ॥ ह्रीकारुण्यक्षमाणामथविधिगुरु-
णाज्ञातपि श्रींघ्रिकंजस्पर्शात्तस्यापिविद्याधरवरपदवीनेदवीयस्य दूरा
कारि ॥२३॥ सौभाग्यांकितशंखचूडसदृशं गोपीकरस्पर्शनं वांछं-
तं विनिहत्य दुष्टमनसं तं शंखचूडं विभुः ॥ भोगीन्द्रस्य फणासहस्रवि-
लसद्रत्नस्य मूर्त्यैमणिं भ्रात्रे दाद्दिहतद्विहीनशिरसे प्रीत्यैबलन्मूर्ध्व-
गम् ॥२४॥ वामाक्षीर्नवगर्भसंभवजुषः स्वल्पैरहोभिर्मुदारि-
ष्टं योगमयन्कुमारमुखतो मिषंपराबलेयन् ॥ गर्जन्मेघइवाव्रजव्रज २८
के

मुवं तस्याप्यरिष्टस्य सत्सर्वारिष्ट निवारणे। प्यमदय कृष्णेरारिष्टा
वलिम् ॥२५॥ यन्नादे मृत्यु भीत्या त्रिगुण यतितरा मङ्क्षु गुप्य-
त्सुकेशी सीमन्ते मौक्तिकालिं बलनयन युगा दस्त्रबिन्दून्समुञ्च
न् ॥ धैर्याहंकार पेशी निखिल सुर गणः सोप्याहं दुर्निदेशी-
केशी दैत्योऽवकेशी समजनि कुमतेः कल्पशाखी वमान्यः ॥२६॥
व्योमाङ्गजो बलमयस्य पितेव नृणामाङ्पूर्वकोथ भयक्लृप्तपरीत-
नामा ॥ विश्वात्मनो गिरिदरीमनयद्ध्रुयस्यानेतं सचोदर दरीसह

तदा देशयोः वधाय अक्रूरोपायं अकृत।

सेवमृत्योः ॥२७॥ यदतनुतनोः संसर्गेण क्षतायत कोटिना
स्थितमशनिना डिंडीरेणाप्यसौ नमुचिर्हतः ॥ इति नुचरितं स्मृ-
त्वा कंसः पुरासुरजन्मभाक् चरममकृता क्रूरोपायं वधाय त-
देशयोः ॥२८॥ राज्ञा कृतां कुमतिना बहुदुष्कराज्ञामादाय भा
रमिव नम्रशिराश्चिराय ॥ प्राज्ञानुवर्णितगुणः स बभूव किं वा
ताहेक्लिकयो परतसज्जनतज्जयैव ॥२९॥ श्रीकृष्णसंमान
नगोचराः पथो व्यभ्रंशयन्यं शततशो मनोरथाः ॥ एकः कथं तं बत

सत्पथप्रियं मार्गेण वृष्णिप्रवरं नयेद्रथः ३० कुर्यां कथं निखिल

कृष्णाला घेऊन जा न्या न्या

गोष्ठबहिश्चरास्तु कृष्णापसारणविधिं प्रकटं दिवैव ॥ इत्थं-

छिपविणे

विविच्य निजदुष्कृति निह्नवेच्छुः शंकेगवां स समंजन तिरो

झुंड, कळप

हितोभवत ३१ सत्त्वंप्रशस्तमपिधिङ्‌ मुरभिद्वियुक्तं नित्यंन-

मोस्तु रजसेपि तदंघ्रिभाजे ॥ इत्थं ब्रुवन्ननु पदं विरजोमुकुन्द-

पादाब्जरंजितरजः सुभृशं लुलोठ ३२ गोविन्द दर्शन महोत्सव

मग्नचेता आनंदनीरभरनिर्भरघूर्णिताक्षः ॥ गोपीसुदिष्ट- आनंदाश्रू

moving to & fro

MIL shows honour

बहिरुज्झितदूनदून दुर्दैव दर्शित दिशा(?)सन्निवेश गोष्ठम ३३ सुधा

महाराजाज्ञ निष्कुट

मयं नन्दनरत्नरम्यं संराजितं निष्कुटगाप्सरोभिः ॥ भूस्थं गुरुः उपवन

स्वर्गमिवातिपुण्यो नंदस्य सानन्दमगादगारम् ३४ स्वीकृत्य

नंदबलभद्र सुभद्र पादैर्दत्ता मनोरथशताधिक सत्क्रियास्ताः

॥ पर्यंकमेव नहि किन्तु भवांबुराशेस्तल्पं ह्यमप्ययमसेवत वृ

ष्णिवर्य्यः ३५ लेभ्यः स्पष्ट कुशलः परिहृष्टचेता मार्गमनोरथ

शतैर्ननु हा पतन्तैः ॥ भोजेन्द्र दुर्विधिसमीरणलोनुवृत्तं शशं वृत्तं २८

ननु * निस्तारे

स्तनिखिलं निजदूत्यगर्भम ३६ पुर्यां शरासनमखोत्सव दर्शनाय क्ष
त्राज्ञया व्रजपते: पटहोथतत्र ७५ आघोषित: प्रतिगृहं नवदुर्विलाप
स्वाध्यायदेशिक इवाभवदंगनानाम ३७ दोषांधकागमनहेतु विदा
विदोषा योषा व्रजस्थिति भृतो निर्भृतास्थितानाम ७५ गंतुं बहिर्नि
पमनायनु हघस्त्रनां चिंतामुपयंति भरां बिभराम्ब भूवु: ३८ मूर्ध
स्व्याहिल संभृतामृत घटा: स्नातोद्धृता यमुनाह्वार: किं चतदूर्मिल: प-
रिचिताहंपूर्विका संभ्रमा: ७५ कर्तुं केशव मात्मसादति तरा मुद्यागिन
गांदिनी सूनुं विघ्नयितुं ययु: स्तनधिया गोप्यो नता: सिध्दय: ३९

जप

आर्हत = Place

full

धारणा कृत्या प्राप्ता

वश्य प्रणयो
निश्चल

कलह = war of words

ताः संघर्षाथ मिलिता गलिता हठेन स्मेरेण षंढतिलितालमकुलादिल

ज्ञाः ॥ सज्जा निवारयितुमीश्वरमिन्दिरायाः स्वच्छंद कंदलदमंदग

राजजल्पुः ॥ ४० ॥ भोधातः किमिदं विचित्रमिह यज्ञान्मार्पितं नोव्र

जेस्त्रीत्वं लग्नश्च नन्द नन्दन पदासक्तिस्तथान्यादृशी ॥ किंच्यायं विर

होधुनाथ च बलादायुर्वृथा पोषितं किंवाच्यं न पितामहेहगुचितं केशैः

शिरः कर्तनम् ॥ ४१ ॥ यासां मासाद्य दोहस्थलमपि च महत्पात्रमापूर्य मात्रा

धिक्षिप्तोपि नित्यं सकपट रुदितं द्राक्षणे हत्य दुग्धम् ॥ यावत्पर्याप्य पास्त्वं स

कथमिह हठाभर्त्सिरेताः स्वधेनूः पीनोध्नी र्हा जिहासन्न घृण इव विभोयाहि- २९

उग्र violent

to drink to one's satisfaction

अशा गाई ती सोडून जाण्याची इच्छा करतो

गोष्ठश्वा = गाईंच्या कळपातला कुत्रा

याहीति यासि ॥ ४२ ॥ गोष्ठश्वैः सहपरस्य धन्वनुडहाना क्रोशान्बद्धादरान्नैवा
क्षि भुवनर्तनं विदधति नक्तं दिवं सारिकाः ॥ जाता न्क्रूर मुकुंदमर्पय सखे चे
लं चलैः प्रार्थ्यते सर्वो सां पुरुषायुषं भवतु तेन आयुष न्त्यायुषम् ॥ ४३ ॥
दध्येङ्ग हास्थिशं बागदतर दिह परप्राणलोपक्रियायै चास्यादिन्द्रो मुकुन्दो त्व
द्विरह शताघातलो प्यक्षतानि ॥ तीक्ष्णं वज्रं विधित्सुर्यदि हृदयगतास्थ्या
नियाचित तस्मै संदास्मा मूर्ति मोदे महि नहि शुभदा या सुधा स्वात्महत्या ॥ ४४ ॥ वृथा
इत्यादिभाषणपरानपरान्पुरस्ताद्बध्वा न्पतीनपि निरोध्दुमुपागतान्स्वात् .
॥ गोप्यो विदुः परमनिवमिममाविलापं गोविन्द माधव मुकुन्द जनार्दनेति ॥ ४५ ॥

× हीनक: = miserable, low = नीच.

योयं व्रजप्राणहरोन्धकाग्र्यः कृष्णाननस्ताधलकश्चिराय ॥ एतान्दुरुक्तिं
व्रजसुन्दरीणां माशीर्विधिं निन्दपवत्समेने ॥ ४६ ॥ ताभिदृढं साश्रुनशो
कवाभिः श्यामी कृता जह्नुसुता सपत्नी ॥ ईदृग्विभोस्वरशोचिषोपिक
न्यातिधन्या कथमन्यथैषा ४७ ॥ यदि मणिरिवाभक्ता यापि प्रसह्य विव
स्वताति न रथवहावाहाः सूतोप्यनुसूरदास्यत ॥ यदपि च रथे योऽक्ष्यन्तास्मिं
स्तथाप्यबलागणोहृदि यदि रूषाधास्यद्धादं तदैनमरोत्स्यत ॥ ४८ ॥ श्रीकृ
ष्णे सबले व्रजात्प्रचलिते गोपाङ्गनाः स्यंदने स्वां दृष्टिं निदधुस्ततः परमरं केतोत
दूर्ध्वेक्षणात ॥ रेणोर्दुःखमहाब्धिशोषण कृते सोप्यस्तपूरांतरे पंकीभूयदृढं 30

रवि-च्या प्रखर प्रकाशा-नी

न्यमञ्जयदिमाहा हन्त हन्त्याबला: ॥४९॥ तदनु सुदृशां भूमेरंश: पलाशप्रलयं गतो
नयनयुगलादंभस्तेजो मुखादपि चानिल: ॥ हृदयसदनाद्यालं चक्रु: सहैव सुनिश्च
यं ध्रुवमभिभुतास्थातुं भूतैश्चतुर्भिरदर्शि सा ॥५०॥ तं स्वर्द्रुपल्लवमणप्रतिमक्कु
वर्यपादं निधाय हृदि बल्लवमुग्धवध्व: ॥ शीतोष्णवालजनिपल्लवभावनाया
ऽनुत्फुल्लगल्लवदना: सदनानि जग्मु: ॥५१॥ उल्लासस्तृतीय: ॥३॥ अथ
निनाय विनाय दुस्तमोनुमतिमर्कसुतां प्रमदालते: ॥ कलहरीतिभया
दिवसत्वरं बलहरी ऊहरी शतशोभितयाम ॥१॥ अकठिन: सतदस्व घमर्षणं
व्यधित तौ तु हलायुधचक्रिणौ ॥ कुमतिमन्त्रकलेन यतः पुरीं रथगतावपि चक्र

गण

अंकुरित भावना

गाल (cheek)

तुरस्य नाम ॥ २ ॥ जलस्थौ रथस्थौ समं वीक्ष्य देवौ श्वफल्कांगभूरंगभूः कर्म्मलक्ष्याः
नवै केवलं भानुकन्याकबन्धे प्रबन्धेपि शंकाशतानां ममज्ञ ॥ ३ ॥ दृष्टैश्वर्यौ वील
शंकस्तयोस्तत्स्वः सोपानस्यंदनं भिभमाद्यम् ॥ आरूढोसौ पुण्यवान्प्राप सद्यो
देवोद्यानं पत्तनोद्यानरूपम् ॥ ४ ॥ तत्पूर्वमेव शकटैः सह गोरसाद्यैः प्राप स्थलं-
निजजनैश्च तदैव नन्दः ॥ तस्मादपि प्रथममल्पितनाकिपौरः स्वांतांतरण्यविश
दाङ्‌ सहितः स एव ॥ ५ ॥ अभ्रासः कृतकृत्यतामिलितस्वज्ञातिरथद्वयोरेकेना
पि न संगतोस्मि सुमतेहमतोध्ववेदेशः ॥ आगच्छ धामनि निरुध्द वः कथमतो
गेहं निजं क्षम्यतां स्वल्पङ्कालमिति ब्रुवन्प्रभुवरो क्रूरं पुरः प्राहिणोत् ॥ ६ ॥ आ- ३१

Plan = Scheme = योजना

कर्तव्य कर्म पालयाना

स्वांत = mind cavern

वायकः = weaver = कोष्टी

विदुः = ...

शिक्तुः सकपट मनुजो हासयत्यंबुजाक्षीः ॥१०॥ तेरंबेरे वायकेतो विचित्रैरविं-
दलां वेषमशेषकात्स्न्यम् ॥ श्रीरामकृष्णौ सचलध्वमूभ्यां श्रयंश्च सारूप्यमिहस्मृ-
तिंच ॥११॥ श्रीकृष्णः सस्कहृद्रजन्सुमनसान्दाम्नास्कदाम्नांचितः कुब्जासं-
गतिकामुको वरमिषात्तत्सौमनस्याख्यताम् ॥ आक्ष्य श्रीरमणी न्तदीयनिलये
विन्यासतत्काङ्गनुज्ञात्वा सौहृदयस्थया बततयांचैकेपि निस्स्वीकृतः ॥१२॥
रम्यं रूपं पयासो वरद वर विभुर्गंधमात्रेण तुष्यन्मार्गे संयच्छते स्म त्रिपदकुटिलयानहं-
याकं सदास्या ॥ दृष्ट्वा तां विस्मितोभूदविदित विलसत्तादृभक्तिप्रकारो गन्धाम्भोलो-
कस्त्रलीयामिव सपदि चतुर्थ्यर्थहेतोः प्रयुक्ताम् ॥१३॥ प्रारब्धत्तासहादिनवर्षे

माल, हार

32

Promise = प्रतिज्ञा

सहायलाभार्गेन्द्रं विशङ्कस्य सुमहन्तनु चित्रवर्णम् ॥ कंसस्य कंजनयनो धनुरूढ
रोषो मध्ये सभं जनसमक्षमसौ बभञ्ज ॥१४॥ देवानां वषडाहुतिर्द्विजनुषां स-
ध्यां ति पाठो पुमो दूरेऽपि प्रियसंगरस्य चमुनेः सङ्ग॥ मठ ध्वा स्वनः ॥ वृष्णीनां जय
त्ति
दुन्दुभिध्वनिभः शब्दो धनुर्भङ्गभूः कंसस्यापि बभूव कालमहिषग्रैवेय घण्टारवः
॥१५॥ ऐक्षिष्ट प्रतिबिंबितं न मुकुरे नोदंचने बामु स्वं दुर्धीश्च ग्च्छल जीवितो निशि
दिवा स्वापञ्च न प्रापयः ॥ भेजे कञ्चन मञ्च मञ्चलगतम्मूर्तं यशः सञ्चय-
ञ्चक्षोल्वणं स लुवञ्चयन्कुपुरुषान्भूषो ञ्चोपैरञ्चयन् ॥१६॥ मुधुर्द्विषिणा क्रा प्रा
मधुकोलिनादो दिवो भोजराजस्य यात्रा सवाय ॥ द्रुतं केशराजीवदाजी वनाति

स्वानाकः सत्यलोकोपि दूरे वैकुण्ठोऽव्ष्णिपुर्यान साम्ये ॥ तस्यापीशः श्रीधरो
सोऽपदस्याः शोभां दृष्टुं दत्तचक्षुर्बभूव ॥ ७ ॥ तदा स्वर्यपश्या अपि नगर नार्यः ख
लु विभोर्दिदृक्षैकव्याजादकरुणललाटंतपरवेः ॥ उदग्रं संतापं शमयितुमिवोन्निद्र
वदनैर्दिवा हर्म्यारूढा न्यधिषत वियन्नैकहिमगु ॥ ८ ॥ पटमिव परस्याः सौधं योविधा
य मनोमलं न किल रजकोऽभत्स्या वर्णैरिवारमरञ्जयत ॥ वसनघटितान्कोशानस्या
परानपि संस्तृते निवरणपटून्पञ्चाहार्षीत्स लत्स्मरवाच्युतः ॥ ९ ॥ विहद्बन्धोपि
कव्या उपरितनमधो बिभ्रदूर्ध्वं त्वधस्थं तस्याः संवेष्टनार्हं पटमपि च शरत्स्नाणम
न्योन्यदेशे ॥ तादृक्षेभ्यो दिदृक्षा कुतुकसमुदितात्संभ्रमादागतेभ्यः पौरेभ्यो लब्ध

मदानेन चक्रे द्विपेन्द्रोऽपि सञ्ज्ञः ॥ १७ ॥ सितपीतकौशिककाक्षः कीन्द्रदायु

धो विहसन परोमित्रैः सार्धद्विशं ह्ली णीहशगाम ॥ उपरि निदधन्स्वादं दोरुदस्तिलपा

दयोः सकिल शुशुभे कालालाको विचित्र कलिहरिः ॥ १८ ॥ कंसस्य कर्तुमधिभूमि

सदीयधाम्नो द्वारप्रदेशमिव जिष्णुपदस्य विष्णुः ॥ क्षिप्रं विधाय सघर्णानयनं च

पित्रोश्चक्रे विघातुमपवारणमिव मल्ले: ॥ १९ ॥ उपासितुः कण्टकमूरपि प्रभो विपल्लु-

अं? = Pain, Sin, misery वा पल्लवपत्य(कम्मह्लू) केतात् ॥ न विव्यथे मल्लवपुः प्रहारमा (क) (सच्चाव्यहो)

अतोऽप्यसौ बल्लव तल्लजाङ्गजः ॥ २० चटचटारव संश्रवण स्फुटद्धृदनुसो

स्थ्यकृतेऽघतहस्तकाः ॥ किमबलास्तत एव गलज्जलादहिशिरहिशिरखि 33

तल्लज = Excellent

संश्रवण = कान = आइकणं

त कज्जलाः २१ चैतन्येन समं विरूध्य बहुशः क्रान्तं परिभ्राम्य तं चाणूरं-
मनसा सहाश्रुपयसा सार्धं निपात्य क्षितौ ॥ तत्राभोज कुलाधमस्य सह
सा तस्याहन निर्मथ्य वै स्वाकं दुर्यशसा सुरेन्द्रभवनं श्रीमत्प्रभुः प्राहिणोत्
२२ दर्पान्धान मिवाहत्य मुष्टिकं बाह्यमुष्टिकम् ॥ अनायासेन कालाङ्कं ता
लाङ्कोप्यनयद्बलो २३ मञ्चारूढं लिहन्दृग्भ्यां तं चापि भगिनीसुतम् ॥
पंचाप्य सन्नवैत्कण्ठ संचार प्रवणान्खलः २४ विकोशीभविष्यन्स्वयं
मुक्तिमार्गाध्वनीनस्थिरस्याहितं भोजराजः ॥ करान्निष्यासिं कोशहीनं
व्यतानीदशक्यं किमस्तीश सान्निध्यलाभे २५ अविनयफलभोगायाः
तमोधाम्नोनिरस्तो (गतिन्द्राक्) कुमतिरपिनपायाद्दोलितो निकृतार्थः ॥ इति

सुंदर (अरणात्याती) २ गमे दिराते उपादरते स्यातनी

अरण्यामहीतां

तुलमघिरङ्घ्यार्तितनं संविधत्तुन्न्तदुपरि समहात्माविश्वकुक्षिः पपात २६ अरंगेय
कीर्तिः परंगेहमेषोश्रयः कंसमेकं नरंगे चकर्ष ॥ सतामानन्दाकिंतु नेत्र्याश्चापि
श्रोत्रेऽनुकुरात्साधुशब्दं गलद्वारधाराम् २७ स्वार्थमुक्तविपदो रथपित्रोः सांत
नायतज्जौ प्रणमन्तौ ॥ क्षिप्रव्यासमिवदातु मधत्तां पादबद्धनिगडं निजपाणी
२८ नकेवलं तत्र विशंखलासा पित्रोः पदाञ्जालिरकारि ताभ्याम् ॥ श्लक्ष्णैर्वचो-
भिः पुरु सान्त्वयद्भ्यां नेत्रांभसा वृष्टिरपि स्वकानाम् २९ कराभ्यां स्पृशन्तौ भृशा
न्तौ निजाङ्गं कृशां वर्धयन्तौ दृशं तोषयन्तौ ॥ नृशंसं हतं तं शपन्तावनन्तं य
दोर्वंशभूषायितौ हृष्यतः स्म ३० ब्रह्माद्या अपि हृदि यन्निदेशमालामव्यग्रं कि
ल दधते सुरेश्वरोपि ॥ कृत्यात्सौ बलसमपृच्छदस्तशंकः स्वैर्नैवार्पितपदमु 34

x कृष्णाने देखील अलौकिक ... कमरेवर बांधली

त्यक्तं

ग्रसेन भूपम् ३१ सत्कृत्य दिव्यवसनाभरणैर्विभुभ्यां प्रस्थापितः स्ववसतिं प्रति
गोपभूपः ॥ दूरे समुज्झितमपूलमिवेशपादैः सिच्यन्त्ययोः व्रजपथं प्रविलाप-
वाग्भिः ३२ यस्यां कटौ रोषजुषा बबन्धे यशोदया लौकिकशासनाय ॥ तत्रैव
तस्त्रिह मलौकिकाय रज्जुर्नियोगाय तु शौरिणापि ३३ एकैकयापि कलयादि
वसस्य धीमानेकैककां किल कलां पठितुं क्षमोऽपि ॥ षष्ट्या चतुर्भिरपि
तैः सबलोऽनगाहे तावत्(वती) वता गुरुकुले चिरवासमिच्छन् ३४ शिष्-
ष्यं गुरोः प्रथमपक्षमनीचगम्यां तस्यामिवेन्दवकलां विशदां स्वनिष्ठाम् ॥
गोपीमतो स्फुटयितुं तमयुङ्क्त दर्शनाशंगादितस्य तमसोऽपगमाय देवः ३५
आहत्य पापनिषद्रसाः सुमतिना तेन श्रवोभ्यन्तरे निक्षिप्ता विरहानलं शमयितुं

ज्या कमरेवर दोरी बांधली ती

शहरात घेऊन त्याकरितां

आकूत = Meaning, purpose   x Lustful, desirous

दोहंप्रसूतालयोः ॥ गोविन्दस्यतदीयपूर्वचरितस्मृत्यैकरुध्दे हृदि प्रायोल

ब्धपदाद्दृगम्बुकपटाद्रूपस्तमेवाश्रयन् ३६ मध्येकृत्यभ्रमरकमरं नैरपे- disregard indifference

sent

क्ष्यंप्रकाश्यश्रीकान्तेनप्रहितमहितध्वंसनव्यग्रितेन ॥ ऊचुर्दूतं सुकृतनि

समूह वहैः पूतमाकूतगर्भं गोप्यः सोप्यस्खलितमशृणोदश्रुणोत्क्लिन्नचक्षुः ३७ आर्द्र

नमस्कार

श्रीमन्नुद्धवतुभ्यमानतिशतं भूयः कदायास्यति श्रीकृष्णो व्रजगोकुलंप्रति

वयन्त्यसङ्केतराशया ॥ त्रातुंतद्विरहादसूञ्जिगमिषून्श्रीवज्रहस्तांजग

त्यात्रीन्नित्यमुपास्महे व्रजजुषः कात्यायनीं प्रागिव ३८ भोः श्रीमदुद्धव

वदया वद यादवेशः संतुष्य किञ्चिदुपलब्धविलेपनेन ॥ कुब्जातनौ कि

मभिलाषकरमिन्व्यलिम्पत्सिमोरापि स्मरति यन्न परोतु दूरे ३९ आशातं कि ३९

ऊखरे = ऊषरे =
Barren Land

ल सोऽधुनाधुनिकवन्मूंढायमोऽपत्वयं स्वस्मादूरपथागतिश्रमपरामर्शेन रुष्टादपि
कारुण्यमननुमन्यस्व न्निखिलमप्याहत्य सनुंगुरोः प्रायश्चित्कथमन्यथाऽति
कठिनः सोऽपि ह्युपेक्षितनः ४१ विद्वन्नुद्धव शुद्धवस्तुकथनं वाग्युद्धव त्वाकुलो
कर्तुमारभसे मनः कथमिदं लब्धं कुतो देशिकात् ॥ तुभ्यं त्वद्गुरवेऽपि भोनम
इदं याभ्यां स्वधर्माश्रयं कुर्वीश्वा मापितुल्यमेव विहितं गीर्वाणसंशीलनम् ४१
दूरादुद्धव चिह्नमात्मविषयां वार्तां जहीहि द्रुतं मास्मिन्गोष्पति शिष्यतां प्रकट
यस्त्रीणां समाजे यतः ॥ एताः काननचारिधेनुवशग श्रीकान्तपादांबुजा
चिकटतात बोचल्याने श्लिष्यत्कण्टकशर्कराकुल+हृदिं द्वे राज्य मुद्धिभ्राति ४२ बीजावाप इवोखरे ह-
विरिवाननस्त्वेऽपि भस्मोच्चये रेखेवांभसि दंभसिध्द पुरुषे कर्मेव शालोदितम् ॥
सत्यमेव्यभिचारगौरिवागौरोपर्जन्यधारेववाज्ञानं नोपकरिष्यते सुमतिनाप्युतं

त्वयास्मद्धृदि ४३ एकत्वाश्रीकृष्णयोगं त्वमथवससि सिद्धिं नोपरत्राभिगम्यं कैव-
ल्यं न्यासिधुर्यै रुपदिशसि कथं चिज्जडग्रंथिमोक्षम् ॥ अस्माकं त्वाहमुग्धोद्ध
वयुवतिसुखे कञ्चुकीग्रन्थिमोक्षं नो वीमोक्षं च मोक्षम्प्रभुकरविहितं मन्मथा
चार्यवर्यः ४४ सम्प्रश्नं परिपृच्छ हृच्छयवशं पौरांगनामण्डले तं धूर्तं सुमते-
क्षतेनु दिवसास्त्वावाक्षरपास स्मराति ॥ येष्वस्मत्सदनेष्वनुक्षणमुपक्षिप्तो हठा-
त्कन्दुको यास्वेतैः करजैर्वने मृदुपदो निष्कासिताः कण्टकाः ४५ किं भाषणे
न बहुना मतिमन्मुकुन्दः त्वाधुना कथय नाथ यथा सुखम्भोः ॥ नित्सं रमस्व व-
शगः पुरसुन्दरीणां ज्वेत्तः परं प्रहिणु नो पहृतं वयेति ४६ इत्यादिदुःसहवियोग
सदुक्तिजातं सानन्दमीलितदृशां व्रजवल्लवीनाम् ॥ गूढाशयेन कमनीय मनीयते ३६

दं भक्त्या तमेन नमनीय पदाब्जमिभ्यम् ४७ अक्रूर यादवस्यालं च क्रूरकर्मणः ॥ गम

कृष्णाध्वगो ऽहं पुरुषार्थी इवभयः ४८ पञ्चस्वाप्तेष्विष्टक्ता मनुजनितनुजेष्वाशु वैषम्य

बुद्धिं सान्धत्वं पुत्रलोभादपि हृदि धृतराष्ट्र त्वमाबिभ्रतन्तम ॥ राजानं सोन्धकाग्र्यः सु

मतिरपि कथं ग्राहयेद्राजमार्गं यच्चासौ तच्चलोभेन विषमपतनं सोयमीशाप्रसादः ४९

इत्युल्लासः चतुर्थः ॥ ४ ॥ आकर्ण्य जामातुरुदन्तमुच्चै रुदन्ति मोष्ठिपुरुदन्तपङ्क्तिम

दधानमाजौ मगधेन्द्रमुत्कं निवारयेत्प्रौढरुदन्तभावकः १ श्रीकृष्णतोषजन-

नीं पुरमब्धिमध्ये नूनं भविष्यदुदयामिति यातुकामा ॥ सैन्येन सागरनिभेन जरासु-

तस्य मध्ये स्वचारि शुशुभे मथुरा प्रधृष्या २ धिक् शार्ङ्गं धिगिषून्धिगसुं च ग-

दां धिक्चक्रमुत्थापितं दोष्णोर्धिक् बिरुदं च धिग्यदुकुले जन्मापि संभावितं ॥

क्षुद्रादप्यरिसंकटान्निजजनस्त्राता मया नाद्य चेदित्थं प्रौढमभाषताग्रजमनः
प्रोत्साहयन्केशवः ३ समरायपुराहिनि येया वमरांभेर्यदुभिः सहाजितः । तमरा
ति मधिक्षिपन्ते येनेम (चैमर्नज) राजा वृद्दशं भयादिति ४ संरुध्दाष्टशताधि
कद्म्युतदिक्प्रान्ता वगाहि क्षमापालः कालस्य मोहमोक्षगलितक्षौरादिदेहस्य
ते । योद्धुं सन्निधिमाववहे यमर्थचेत्को ऽध्वसराशेस्तदा स्वां गुल्म्याभिमशेद्यथाश्रमवे
तो महांललाटञ्जरा ५ ब्याद दुर्नयवारिधेवदसि यद्दुत्थाः क्षमामेवयेऽसेवन्ता
विरतं घटस्व समरे श्रध्दापराचेन्मया । योहं मातृसनाभिमप्यतिमदं हत्वा प्रकु-
र्वन्महीजानिन्लज्जनकं तयोर्द्वयमपिपक्षस्त्येद्विषां नाश्रये ६ इत्थं परस्परपरा-
भवकाम्ययो वित्तप्रत्यक्तिसूक्तिः चैनैव तयोश्चिराय । उग्रीवलास्त्रवहतोरपिपु ३०

धट्कर्म क्षिप्रोदयस्य विहते रिंहते तुरासीत ७ निषङ्गन्निः सङ्गः स्वविषयमिव (संगं
सविषय इव) प्राक्पीहरन्गुणन्तूणङ्गःक्लेन्सजन इव दुःसूचक इव ॥ लगन्कर्णे
क्षिप्रंद्रुतमथ पतन्घातुक इव द्विषन्मध्ये । विध्यत्कुचार इव क्लेहेमेषु निकरः ८
सङ्ग्रामाध्वरदीक्षितः क्षितितले संकर्षणः कर्षणैः शुद्धीकर्तुमिवासकृन्मुरु
तरम्पाणौ दधानो हलम ॥ प्रांशुम्यूपमिवोद्वहन्मुसलमप्याहत्य कोपानलं प्रज्वा
ल्याशु समूलघातमवधीत्पश्चायितान्सैनिकान् ९ वाजीभस्यन्दनस्य व्र-
जमिह शिरसा सद्भटैः सत्कुलानां रत्नानां दीप्तिभाजां निचयमपि चयोर्बि
भ्रतीः पारिबर्हम ॥ रक्तांभजे नुरकः क्षतजनवधुनी योषितः पोषिता स्ताउत्पाद्या
नन्तदोर्भ्यां न सकृथमुदधिगर्ज्जतु स्वार्जितेषः १० दृषत्कैः शताङ्गैः क-

लेंनौ (तान) न्पुरंहः शलाङ्कं बलाङ्कं क्षतार्तं वहन्तम् ॥ मुमोचाच्युतो मागधस्या
शबध्दम्परं नाग्नहं रेवती शोस्यनाशे ११ समाप्यत ह्राम्मण ससतनु म्भूयोपि-
तान्नैकविधान्विधातुम् ॥ जरातनूजं मगधेषु मन्ये तौ तत्प्रशूनां वपतः स्मबी
जम् १२ दुःखज्ञाग्नत्तदास्तिप्रथमम् मथकथं प्राप्तिहिरिथं प्रदिष्टा हार्दिष्टेनापरस्या
प्यचिर मितिभ्रशं स्वाभिधानानुरूपं ॥ तन्वं यो दुर्विलापं जनकमपिस्कृते वि-
दयामासतुस्तच्चित्रं कार्याधिरूढा यदिह किल गुणाः संश्रयन्तिस्महेतुम् १३
यावद्रोधनतत्परो यदुपुरीं म्भूयो बलैर्मागधस्तावत्प्राप जवेन कालयवनोप्य
न्यायप्यवचास्ततः ॥ नाम्नोस्यादिमवर्णयुग्मकथितं किं वान्त्यवर्णद्वयं प्रोक्तं
वस्तु भजेत वृष्णिकुलमित्यासीद्विभुर्व्याकुलः १४ योग्यं स्वेद्वयमपिनात्र लब्धुमे

तन्त्रात्ते र्थं ऌघुमधुसूदनेन सर्वे ॥ सद्दुर्गं नवमधिसागरं विधाय प्राङ्नीताः कि
ऌ बहुजीवनार्थिनस्ते १५ आत्मनस्तदनु सर्वशक्तितां दर्शयन्निव विभुः पलायनम्
स्वीचकार नतु दैत्यमर्दनः क्रूरकस्य यवनस्य भीतितः १६ भग्नयापि मुचुकुन्द
भूपते र्निद्रया किऌ तमोगुणात्थया ॥ मंक्षुकालयवनो पितामसौ भंगमाप बल
वद्विधिक्रमात १७ तन्निद्रा भद्रकाल्यै पशुमिव यवनाधीश्वरं संप्रणीय स्पष्टं
तस्याश्चिंतापास्त्यकंदिलमिवनवं स्वप्रसाद स्पुरस्तात ॥ ऊर्ध्वद्वारा लसद्भाइ
विभुमलघुरुचिं चारुचिन्मात्ररूपं पायस्पार्यं प्रमोदादधि हृदयमधाको
स्कधा ज्जुष्टपूर्वाम् १८ अधिकर मपरं तत्स्तोत्रपूजाप्रमाणे रपलधिमदधा
नः कौमुदी स्पर्धिकीर्त्या ॥ जगदखिलमबाधं खेतयन्नेष राजा विराद

योऽर्हदन्तरं भगिभर्जित तनुर्भवेहया ॥ अंगुलांतर पिचण्डमण्डले सन्निवेश मिव
लब्धमालसभूः २९ अभिनव इव मान्यो देवं देवस्य वास्या क्षितिविबुध सदेवः
किंचिदूनः पिलेव ॥ निपुण मिति विमृश्य प्रेषयामास तन्वी प्रभुचरण युजो
तं द्वारकां द्वारकाम ३० क्षीरांभो निधि कन्यको पयमने नैराश्य सूचीं वय
स्तं साक्षाय समागतं द्विजवरं दृष्ट्वा दधो ऽ वीवतन ॥ भैष्मी प्रासिकृते
त्व मुख बहुविलोभी वदत्तास्पदं वार्तामात्र हरं समुच्छ्रित पदे भद्रासने जुष्टवान्
३१ मत्तो द्रक्ष्यति पूर्व मच्युत पदं धन्येय मित्यादरात्का श्मीरद्रव पंकिल हृदि
कृतां स्वप्राहितमूढाशयाम् ॥ भैष्म्या मंगल पत्रिकां क्षितिसुरेणादर्शिता—
श्रीधर स्तेनैवात्म मुखार्पितेन रहसि प्रावी वचस्तम्भमात ३२ चेतोगुणैर ४०

पद्दतं भवता मदीयं किंवात्रहष्ट मधिकं सरसी रुहाक्ष ३१ स्वीयं मनः प्रहिणु
नु किं तु विचिंत संमां (कस्त्वास्ति कत्यमनयो भंगवन्युगेन) किं कृत्समस्ति भगवन्न
नयोर्युगेन ३३ मत्तात पूर्व जलनु भवया कयाचि त्संप्रेष्य धन्य तमया द्वि
जमेव दूतम् ३१ लब्धो नलः पतितस्तव नलो न वंद्रो सोयं मया व्रियत ई
श हरे वितात्वम ३४ उपनिषत्कृत किं रुघुता व्रजेदुपनिषद्यदुनाथ खलु
श्रुतिः ३१ किमु भजेत जगत्क विडंबनां नवरया करांक गता विभो ३५
दूरे स्ति चेत्तवपुरी वपुरिंगतस्थूलं निपात्य शिशुपाल विवाह वह्नौ ३१-
सूक्ष्मैक संगति जुषो भविता त्वदीया भोयादवेन्द्र पदवी नदवी यसी
मे ३६ हरिद्रापि लग्नातनोः संप्रदाने दरिद्रा तिकाल स्त्वदा गच्छ शीकं ३१
परिद्रावया नाथ कारुण्य पाथः सरिद्रा जनिद्रा जहातुद्रुतं त्वाम ३७

इत्थं श्रुत्वाप्यतत्प्य द्विजवर वदनात्पत्रिकां नत्रिकालं भूयश्चावाचयत्तां सपदि
सदयिता वाचकं सा चिकण्ठ ॥ नूनं स्वार्थैकलुब्धाः पुनरपि विहिता यास्तमा
या सयन्ते स्वारातिभ्रंशकामा विधुमिव विबुधा मीनकूर्मादिरूपैः ३८ कलय
ति कमलाक्षी कालकल्पं कलापं करकुवलयकोशं कालकूटं करालम् ॥ अतनु
परिभवार्थं नूनमात्मानमेषा विरचयति कुशांगी पाण्डुरांभं स्मरारिम् ३९ मुदा
समं योजयमान चिन्ते स्रक्दाम मुक्तामय याद्य हि त्वम् ॥ उदानदेशं उरहृद्यवायो
नुदांतरांभः परिनिघ्नतेद्य (नुदांतरांभोः परनिघ्नतेद्य ४० ननूदशोन्मादवचांसि
चैव प्रभो मयोपेक्षितमुदीरितानि ॥ तस्याविवाहे यदि नाव काशो घटेत विरला
पैतदावेदयस्व ४१ इत्यमात्यवचने धृतत्वरे [redacted] जलेरे चलितुमी ४१

श्वेतोऽपि सः ॥ कार्यसिद्धिस्फुविहारचत्वरे गत्वरे बत तदघन्नर्थे हशाम् ४२ साक्षीकृत्य
द्विजाग्र्यं निजचरणयुगे लब्धकल्पेश भावं रुक्मिण्या मुख्यजीवो द्विजऋषभपति-
स्स्यन्दनं नन्दनाङ्गम् ॥ संश्रित्य प्रासुमेनान्दिवमिव निखिलैः पार्थिवैः प्रार्थ्यमाना
मंगो कुर्वन्विदर्भप्रपथमनुययौ द्वास्फुपर्णोक्तमर्थम् ॥४३॥ आहत्य कुंडिनपुरं प्रति
भीष्मकन्यां चैद्याय साधयितुमुन्मदमागतानाम् ॥ राज्ञां पराभवजनुः पुरुकीर्ति
दायं भ्रातुर्विभज्य किमु हर्तु मृगाद्बलोपि ४४ उद्वाहीयं त्रियामां तरल इति नु किं वेत्ति
सर्वज्ञदेवः सोप्यद्यापि द्विजाग्र्यः श्रवणपथसुधामित्यवार्तां न युङ्क्ते ॥ किं वा मेनि
र्दिष्टं तदधिकजवनं श्रीगुरुं तं पुरीन्तामपुण्यामन्तः प्रयातुं विबलमिव पतद्वारदे
श्रीपतेः सत शं निरुन्धे ४५ इत्थं तत्प्राप्तिचिन्ताभ्यधिकतरकृशा स्निग्धनीलालकावप्रान्ते बभ्रा

मदभ्राम्यद्गलितगुणा साक्षशीलालयस्य ॥ मुह्यंती आलपन्ती हृदि चिरविरहाभित्त-
कालालवाले खिदादुद्यप्रमीलालघुनयनभवाहतकोलालधारा: ४६ हरिणीदृशोथ
(निम्नगा)
युगुला दृशो गलज्जलवाहिनी पालिविश्वाघ्दि खंडने ॥ प्रभुणा पुरो पवनगे नवाडवः प्रहि-
तोगतः स पुनरुक्ततां दधौ ४७ प्राप्तं विलोक्य सहसा कृतकार्यहृष्टं सा भीष्मभूपदुहिता
महिता द्विजाग्र्यम ॥ दैवं बतोचितमिहानुपलभ्य वक्तुं लज्जाभरेण ननु नम्रशिरो धरासी
त ४८ तया विदर्भेन्द्रभुवानुभूयत प्रतिहता विदर्भादवातया ॥ तयैव माहुंगरुलांकुरा
वली निरभ्रवृष्टिव मुकुन्दवार्तया ४९ अमहति हृदि स्थिताया क्लिशन्प्रमादइवाधि-
तो विनतजनतानन्दाभीष्टप्रपूर्तिविधिक्षमः ॥ बहिरुपगतः साकारः सन्निलक्ष्य
तसच्छविः क्षितिपतिभुवा प्राप्तं दोद्रा क्वचपदि भर्गाहृशः ५० असौ विरहिता

अप्यादित्या मनोषित पूरणाञ्जनमविपदं कुर्वन्तीक्षं स्कन्देव सुशिक्षिता ॥ प्रति
क्लृतिमयी मंबा मार्चन्महीपतिकन्यका विक्लितिमनधीयाने नैतैः समर्हणवस्तु-
भिः ५१ कृतजनकभूमान्तस्थितात्मकर्णपरिग्रहामिव सभगवान्मत्तो भूया-
संरोनमवानिमे ॥ इति भगवतीं याछ्वादम्माच्छिकोषलिता पुरान्तपतितनया
व्यक्ता पर्णाभिधान समर्था नाम ५२ जगज्जनन्या जनिदुर्गतस्य प्रव्यस्त
मार्ध्यंकरणः कटाक्षः ॥ सचक्षुषां दुर्मनसान्तपाणामवन्तेतान्धधुङ्कारणात्तदा
नीम् ५३ यानस्थेन श्रीधौरेण व्रजन्ती पन्थ्यामीषद्दत्तहस्तावलम्बा ॥ प्र-
त्यप्यौ स्मि यावदङ्गान्युदाराद्दारा आसीत्तत्रासदाराजमाना ५४ रुक्मांगमना
रादुपकारदक्षं भैक्ष्यं गमासीदथसंनिपत्य ॥ कारणे तत्र खलु प्रधाने स्वेषा

न्योऽषां सुखमप्यपूर्वम ५५ सविपक्ष्मण्डलमलक्ष्म मक्ष्मणः परिणीतिकर्मणि
विमीयतामवत ॥ दीपिताकुलेन धवशेन मण्डनोत्तर मुण्डनाद्यमभिरांक्स्य
केवलम ५६ अगामिष्यद्दिहव्यबलौ विस्मृतात्म मुक्तलमादाकवि: ॥
किञ्चिदुन्नतमुजौ यथा तथा वर्णयिष्यदी सैनिकैः मधाम ५७ रेवत्यसं
यास्यदन्ते यदुकुलतारणे रोचिषा राजसूय राज्ञो धर्मस्य नूनं बलविहितम
हा मङ्गलस्य प्रहर्षे ॥ शोचिश्च यस्य तस्मिन्नु भक्तिदिवसे प्रस्थितं स-
न्मुहूर्ते किं वा संत्यज्य यातं परहतयुवतिन्द्रातस्तन्व विप्रः ५८ आसेः संकल्पि
तेप्राक्कविभिरन्ततला प्याहिता वश्यकत्वे साक्षेपं सम्प्रदाने विहितविघटनं ४३
रुक्मिणं दुर्मनीषम ॥ त्यक्तग्रामप्रवेशं शुचितमम शुचिं तं विधातुं क्लपालुः प्रा ~~[illegible]~~

यश्चित्ताय मन्ये यदुपतिरकरो चास्य तत्क्षौरकर्म ५९ मनसि दुरवगाहं दुर्वचं चैकजि

ह्वे विधिमथ च निषेधं स्वकर्मण्यहो कल्ये ॥ युगपदीति विरुद्धं कामपालः प्रवक्तुं न

नु तदवललंबे स्वं द्विजिह्वत्वमास्ये ६० प्रियायाहग्युमांजनमलिनमुच्छून मयरो

विलीयर्यातमहि ज्योहारिरथ यशोहास धवलम् ॥ समाहृत्यानल्पं ननु मदतरं पुष्पानि

चयं सरोत्साहं पुष्टं स्वपुरमुररीकृत्य समगात् ६१ श्रीजानेः पारिबर्हाहृतकरीनि

करस्याधिपद्वारमार्गे कुर्वाणस्यैव धूलिं कटमदमिषान्मुच्यत स्यास्रुधाराः ॥

अक्रूरस्यैव नन्दव्रजगतिसमये प्रेमभक्तिः स्फुटाभूद्द्वेशास्पन्त्वावेदलस्सविभुमुपग

तो नितं मानितुमेषः ६२ नृत्यंति स्माथ रंभाधिकपटुगणिकाः श्रीपतेः सद्विवाहारंभा

यायास्सभाग्भिः सपदि बहुजनैः संकुलायां नगर्याम् ॥ रंभास्तंभप्रदीपामृतभृतक

त्वंशौरं चिंतायामाममर्त्यैः प्रीत्यायाते रिवोच्चध्वजपटपवनव्याजतोवीजितायाम् ६३ अ
थ भगवतोलक्ष्मीजानेर्विवाहमहोत्सवः समजनि जनिक्लेशध्वंसप्रवीणयशोंबुधेः ॥
यमुपजुषतः पाणिभ्यां गोशतं शिरसांबराण्यपि च वहतो विप्रस्यासीन्न कस्य धनं
भरः ६४ इत्युल्लासः पञ्चमः ॥ ५ ॥ श्रीरुक्मात्मविदर्भभूपतिसुताचिच्चर्चिकाज
न्मास्मरोजीवीशः परमात्मनः सच महासंसारपाथोनिधौ ॥ प्रद्युम्नः किल पूर्वकल्प
रिपुणा दुर्बुद्धिना शंबराह्वकौणपेनझषायितमहामोहनगीर्णोभवत् १ नीलोद्देषणासन्-
द्मभोजनकृते सोधीवरैरिन्द्रियैर्योसौ चक्षुर्निगूहिता निजसुतादारांतेः संज्ञया ॥ दिष्ट्यालसत्
सं गतः स्करमुनेः श्रीसद्गुरोः सूचनात्तस्याश्चाश्रयणान्निहत्य हतकं भेजे पुनः स्वं शिशुं २ सदारं
तुकामं स्ववधवाविदारं सदारं तुकामं हरामर्षदग्धाम ॥ विनाकंजनेत्रा सदेहस्पर्शको विनाकंजने- ४४

आकोद्वासनाकम् ३ कालेनिवेश्योच्चपदेलघीयानप्यार्तितः पालिसकसत्कलैश्चेत् ॥ इतीव-
शंसन्ध्वजचिह्नमीनः प्रद्युम्नमात्तात्मरतेररक्ष ४ उच्छ्रस्य युक्त्या जलजन्तुवर्गं जलाशया-
त्सकषु निगूढकामान् ॥ यच्चम्बरेणा घटयन्प्रवीणाद्वाग्धीवरास्तन्नकदापिवाच्यम् ५ ते
सूपकाराः पुनरुक्ततादधुस्तां दैत्यभर्तुः प्रकटं भवन्त्यपि ॥ रत्याप्रियं काममयोजयन्तां येषा
प्रेमपाकेरनयोर्घनीकृता ६ सर्वेषामुपरिवसन्नसकृन्मरूपो हरुक्मिण्यापिच सकृद्दशाधिलालि
तात्मा ॥ आहृत्य स्वपदमनल्पतोषदायी तारुण्येऽपि नमुमोच बालभावम् ७ संपाद्य द्युमणिं
प्रसन्नमनणीयस्यैकभक्त्यार्पितं तेनामुच्यगले स्यमन्तकमणिं सत्राजिदत्राजितं ॥ पद्मां
दृष्टुमुपैति किन्त्र[illegible]णिरित्याशंक्यमानो गृहान्नित्यास्मात्कनकं मुहुः समचिनोद्भारायभा
राष्टकम् ८ धार्यं सदागममिवाऽशुचिभिर्नहृद्भिः कामं स्रवन्तमकृशं मणिमुज्ज्वलाभं

कण्ठे निबध्य सहसैव विमुच्य शङ्का-न्तस्यानुजः श्रितहयो मृगयां सिषेवे ९ तं श्वभ्रद
शे विपिने प्रसेनं कश्चिन्मृगेन्द्रः सहयं जघान ॥ तच्चापि पाटच्चरवेदमाराद्व्यत्वृक्षराजो
मणिमुल्लुलुण्ठ १० तेन क्रीडनकं कृतं निजशिशोस्तद्रत्नमल्पेतरप्रद्योतेनोष्णगभस्ति
नाप्ततमसा भीतेन नह्यं निजम् ॥ न्यस्तं तेजउवाबभौ क्षितिबिले यत्रर्क्षराडप्यसौ
वर्षीयान्गतभीरुवासधवलैर्लोमांशुजालैर्वृतः ११ यद्रूपमेकमपि दोषमवैति
नाल्पमध्याविपस्तदजः श्रुतिमृग्यमेव ॥ सोयं मणेरनुपदीव्य मृशन्मुधाभिशस्तः
प्रसेनहरिजाम्बवतां पदानि १२ दूरं सतमसा बिलान्त्रजगृहानन्तः प्रविश्यैककोगो
पीगोरसलुण्ठनं व्युधितयोबात्येपि सोयं हरिः ॥ पूर्वाभ्यासबलादिवालिगहनं गाढा
न्धकारावृतं मङ्क्षुकाधिपधाम कामपि निवेशं कांप्रवेष्टुं दधौ १३ तत्र प्रविश्य सह च-

ऋक्षपतिं प्रबोध्य स्वमाग्च्चमुत्स्वनितकम्बुरवेन साकम् ॥ भोजेन्द्रसंसदुपलब्धनि
पुणसूत्रव्याख्यामिवाभ्यपठदुद्भटशब्दगर्भाम् १४ बिभ्राणोपितनौ प्रकंपमलघूल्लसं
शरारुत्वेने निघ्नानो बलदर्पनव्यहविषा श्रीलक्ष्मणे शानरम् ॥ जुह्वानः सहिज्या-
म्बवान्स्वहृदयारामाभिरामाकृति श्रीरामप्रहतिव्यथाविवशहन्मन्येव्यरंसीत्ततः
१५ जानानोदयमानमंघ्रियुगुलं भोजेकभृंगायितस्वांतस्याजितमात्मदैवतमसौ श्री
जानकीजीवनम् ॥ पूर्वं तद्धि हितस्य चास्तपवधस्याराद्धीयन्मलं नैष्टस्माहणकर्मणो वि
गमितो वैवश्यमुच्चैर्मुदा १६ तेनार्पितं स्वतनयार्पितरत्नसंघं तस्याशिबर्हमिवचैनमणिं
दधानः ॥ खिडज्यान्ततालमनयोः प्रभुराशशोक मिथ्यापवादतमसोर्वितलान शशान्ति
म १७ मुधानवधेप्यभिशापदानादपंडितं मन्यविरुद्धमानी ॥ सत्राजिदप्यात्मसु-

तां व्यतारीत्कृष्णाय कृष्णायतकेशपाशाम् १८ उग्रात्मजं प्रतिपूर्वमाहृत कृतादान
प्रतिज्ञस्य तामुद्यम्यानुभुजद्वयेन हृदये नालिंग्य पञ्चांगरत्नम् ।। गत्वा दत्तवतो च्युता
य वदनं चान्यचंतोऽङ्कुरूपाद्धान्योन्यविरुद्धकृच्छ्रतधनुश्चक्रे धसत्राजितः १९ श्व-
शुरहननं तैसौ रामकृष्णौ नटशं संद्युमणि मणिमपोद्यं मुष्टिपीडं हरन्तम् ।। अनुसमृति- य
षातां सत्यभामामाक्षिवारी युवतिनयनमध्यां कर्तुमादेशमस्य २० अक्रूरे न्यस्तरत्नः
स्वपादेशतधनुः प्राणपान्थाध्ववृक्षो विच्छायो धावनेषु निक्षिप्तपरिकरः कृष्णव
र्त्मानुषङ्गात् ।। उन्तस्तापं विरण्वन्नु विपुलतरमण्यभावेकहेतोरश्वस्थोस्व-
स्थचित्तो शरणइव बभौ स्वस्थले गन्तुकामः २१ दर्प्यावेशं निम्नदेशावपातं दिवसम्पा
दं नद्यवस्कन्दमेषः ।। दुद्राव द्रागस्य कवान्नातिदूरं कृष्णयुक्तं सौ कालमृत्युरिवोभौ २२ भ्रातुः-
स्वस्याविदूरे निहतशतधनू रत्नमप्राप्य कृष्णो ।। भूयोप्यूदापवादो भवनमुपगतोऽक्रूरमाहूयकाश्याः ४६

लब्धार्थस्तत्प्रकाशादभवदथभृशं निर्मलः स्वीयबुध्या पान्तस्तान्तो विपद्द्रवति निजगुरोरे
वियोगान्मुमुक्षुः २३ तपस्यदयया यया कुशलयादिसकलं फलं परिहृतम् ॥ हृतं वनि- ल्तया
तया तया विभुमनो मनोरथभृता मृता लघु घणम् २४ व्याजेन केनचिदथो पुरिपाण्ड
वानान्निशङ्क्य दिनमुमोषु निगूढहार्दः ॥ सख्या समं यदुपतिर्मृगयाच्छलेन क्रीडन्वने
सपदितां प्रणिनाय भार्याम् २५ भावं चेतसि रुक्मिवत्सदघातो दुर्योधने चैदिराट्तु
ल्ये योजयतां स्वसारमनघां विन्दानुविन्दौ यदा ॥ वैदर्भीमिव तत्परां निजभुजावीर्योषि-
तां तामपि स्निग्धेनाहृतहृष्टरूस्थ सहजां सम्बन्धजेनाजितः २६ स्त्रीजुष्टोपि स्वमापतिं
नाग्निजित्कं कन्यान्देवो याचता पूर्वलब्धः ॥ ३ भेषा ज्योतिष्टोमदीक्षामुपेतो वितन्तं स्रोस्येवा
त्मनोप्यूनरिक्थम् २७ सत्सामुद्रिकचिह्नसूचितमिलत्सत्तामुख्याङ्गनादृक्पातानि

वहतदुर्धरतरां श्चेद्रोदृषाञ्जेष्यति ॥ तासां तदैव वशीभवन्नथ तनुजा मारंस्यते सोमसे सेवं ज्ञातुमिवा
हृतोस्य समयः क्रमेण संसाधितः २८ सन्तर्दनप्रभृतिभिः सहजेस्तकैः सकिमविन्दानुविन्दकलि
तामपकीर्तिमित्याम ॥ स्पष्टं सुधीभिः स्नेहैः श्रुतकीर्तिजातैर्दत्तां स्वयं स भगवान्भगिनी
च वव्रे २९ साम्प्युच्चिरायलभताम्मिह सद्रमायाः पादर्पणान्मधुभिदत्तनयां स्वकीयाम ॥ ३
थं धियापणमिषात्सच मद्रराजो मद्रंकारः किल ददावथ लक्ष्मणाख्याम ३० स्वीकर्तुं शरणार्थि
भूपतिसकृतास्तंद्यो यथा मामिति स्वोक्तं सत्यमथ हि षड्जलपथः से व्याननिस्सिजसा ॥ तस्माद्रा
गरिसंपदोपहरणे दोर्गत्यवादाच्च मां मन्ये भौमपुरं निनाय महिषीं नत्वर्थ विच्छ्रीपतिः ३१ अथवा
प्रियया पि संयुतः किल शरणं भयेषुनः ॥ उदरे धृत विश्वसंचयो नहि शक्तः किमिहावितुं सतो
म ३२ प्राकारपंक्तीः प्रविभिद्य तत्रैर्दैत्यान्मुरादीन्प्रभुरा दिदेवः ॥ हत्वाबलौघेन महीसुतेन-

तेनान्वितां तत्प्रघनं च भोगाहे ३३ प्राणेशमक्षतनुं स्वकृताक्षतेऽपि तोषेशिरस्य निचेयं प्रविलोक्य भामा ॥ ओजस्विद्विजाग्न्यकुशाग्रभूकावि लग्नपादघातव्यथासहनविस्मय भाग्भाजात ३४ तैस्तैः शस्त्रप्रहारैस्तृणसममचिरादूर्ध्वशोषं विशुष्को भौमः सैन्येन सार्कं गलितबलमदः क्रुद्धनाशं ननाश ॥ श्रीशेऽथ षष्ट्यशकन्याः प्रसभमरवरणसत्कृतीः सत्कृत्य व्याजाद्धन्ति जाद्रे स्वपुरमुपदिविप्राहिणोद्धाप्ययानैः ३५ तत्पदे तत्सुतं देवो हस्तबले भवी रजत ॥ सोऽपि बाह्यां सिन्धुनिहत्य तद्गृह्य भाजिग्नरत्न ३६ द्विजवरयुतः पत्नीजुष्टः स्वधर्मपथि स्थितस्तत्पदिनारकं प्रोज्झितसारा तत्कुधीरुपरि व्रजेत ॥ इति विशदयन्भावं भाम्यान्वितो यमराजसात्कृतधारणिजत्ताक्ष्र्यारूढो रुरा द्विडगाद्दिवम ३७ छत्रं प्राचेतसन्त द्रुदादिव विरहात्स्वामिनो यत्तदं भस्तस्मै प्रायच्छद च्छं श्रवणयुगमथो यश्चिरं

लुप्तरन्ध्रम ॥ तद्भूयः कुण्डलाभ्यां सबलभिदनुजोबभ्रुषंदेवमातुः स्वर्गे संस्थाप्य चैकंन
गमपरमुरंहारका मानिनाय ३८ कृष्णः कदाचिदधिमंच मनल्पहर्षाद्बुध्यन्किला-
लघुविनोदघनोदयाय ॥ भैक्ष्याचरन्सह परीक्षितिपालयोगं तच्चोत सोनभिमतं
स्फुटमादिदेश ३९ उरीकुरु न व्यजनं सुमुखीत्यवमानितवध्वजनं सकृतोः ॥ प्र- त
थमं व्यलुठत्पुर एव हरेर्नविभोत्यजमामिदमर्थयितुम ४० परिहासवचोमृतम-
प्यवशात्कटुमावतया हृदये दधती ॥ परिहारभयज्वरदूनतनूरतनोजननीन्य
पतद्भुविसा ४१ तन्नर्मवाग्विकलचित्तनिवासहेतोः संक्रांततद्गुणइवाथभृशंवि
षण्णः ॥ तस्मिन्विनोदकलितेकलहेकृशांग्यालोपंचकारकरुणस्सविहस्यहस्यु ४२
सर्वास्सावनिताहरेर्दशदशाहीनानगुणैरात्मजाननैकैकामपिचात्मजांस्फुषुविरेस- ४८

द्भिर्युतां लक्ष्मणैः । तत्रौघैः क्रमभाग्भिरं कृतवतो तादृङ्‌यादृग्विपतुः प्रमालंभि
दृढः पराभिरपरा तस्य गेचिरं स्थालक्रमिः ४३ आक्रान्त्य मुर्वीं शिरसाप्युदूढां निधा
स्यंतं ते मुखलब्धवाञ्छि । संकर्षणेनोचितमीहितं प्राग्विमोचितं तारग्नेयदधोनिरु-
क्मी ४४ हर्यश्वतिहारपालत्वान्ददतः स्फुटबलैर्गुणाधिकः । उद्भूलिकिलबाणसं
ज्ञकः पुरपालो व्रतशम्भुरंगजः ४५ योऽवैलिविक्रमतनुं सघृणं ययाचे पादं तृ-
तीयमलघुं शिरसाधिवोढुम । तस्याप्यभूत्स स्फुकुमारशतागनगण्यो येनान्वभा
वि जगदीशकरोऽपि भारः ४६ लावण्येन जगत्त्रयस्य घटिता भूषाभृतेनेव यां व
क्तुं संकुचतो वयारतिरिति ब्राह्मी स्मरेशस्नुषा । यस्यादर्शनमापनापि भग
वान्पूषाकुलो मानवाः सा बाणात्स्फुरभूर भूक्षितिशिरोभूषाभिनूषाभिधा ४७ न

आश्लेषेपिनयत्रपत्ररचनाभंगोनयत्रत्रपाभारेणापिनवर्णवर्णनरवोभ्यर्णेश्रुतःप्रेय
सः ॥ नीयत्रापिचभूषणच्युतिकथातादृक्क्वचिद्वासेरप्रद्युम्नात्मभवेनसंगतिरभू
त्तस्याअजर्यंतरम् ४८ चित्रेषुद्रुतकल्पितेष्वगतोथोचित्रलेखाख्ययासख्या
योजयितुंपुरंस्मरमणोरत्नेनकामांगजः ॥ विप्रेणवपितामहःसचपितातद्वैरिणे
बाचिरान्नीतः किन्नुयदोःकुलव्रतमिदंभार्यापिरन्योद्यमात् ४९ रेमेचिरंतत्रत-
यासस्सार्ध्दंपरंपरिशस्यमर्घेच्छयेव ॥ क्रीडागृहेदेवनपाशभाजःकारागृहेभूदपिपा
शबन्धः ५० रुध्दानिरुध्दास्मरदुष्कृतोदयात्क्रुध्दान्तरात्माकरुणार्णवोपिसन् ॥
उध्दामखिदार्तइवातितत्वरःयुध्दायशुध्दायतकीर्तिरच्युतः ५१ आगतेभगवतिप्रीत
योद्धुंसोपिदैत्यपतिरुध्दलसैन्यः ॥ दत्तदृष्टिरधिशोणितपूरंमुक्तशोणितपुरःप्रबभासे ५२

पदातिम्पदाती रथस्थं रथस्थो गजारूढमन्यो गजारूढएव ।। मुहुस्सगादिनश्चापि सा
दो विनिघ्नन्व्यधत्ते कतूणीरशेषं समीकम् ५३ प्रायोन्यच्चकृत श्रमान्नहरिणा मुक्ताः
पृषत्काः परं शेषस्यैव नियोजितस्य मुखलस्तेनोद्गतः पावकः ।। संत्रस्तै भुवनैस्तलः
प्रलयवत्कालः शशंके नरां विश्वात्मापि शयिष्यमाण इवयन्द्गोजन्मा चिरम् ५४
वारिष्यंतो हंतविहस्तितां भृशं तं देवबाणाहितताशकाइव ।। श्रियापि भर्तारमुपेत्य-
मार्गणावर्थैव जग्मुर्गुणविच्युता यतः ५५ व्यश्वैर्विवेकामुकुशरे विरथे विसृते चित्रं परा
क्रमिणि सत्यपि तत्र बाणे ।। शार्ङ्गः प्रतापदिषुसंघनिपीतदेहन्निर्वाणभाव मखिलं समगा
दनीकम् ५६ दृष्ट्वापत्यपरिग्रहं प्रभुवरो बाढं प्रसीदेदितिप्रायो दिग्वसनान्तदादि
लिसूताधीशप्रसंकोटराम् ।। अप्यितं कुटिलं विमुंच समितेरित्यर्थसंसूचनं नूनं मुक्तक

चांद्रशापि बहु नो मेने स तिर्यङ्मुखः ५७ सज्ञीभूय पुनः पुरा स पृतना मानीय मानीलतः
सज्जीभूत घनस्वनो निजपरान् भूत्या सलज्जीकृतः ॥ यावत्संगरतत्परः प्रविहरत्युद्धाजिर-
कंपयन्भूमिं तावदितज्वरो विजितवान्माहेश्वरं वैष्णवः ५८ निहत्य शत्रून्स्वतनुं प्र-
य-छुला प्रयुध्य साकं सदयेन शार्ङ्गिणा ॥ शिवप्रसादेधितजीवितोऽप्यसौ सजीव एव ह-
चतुर्भुजोऽभवत् ५९ सत्कृतः सबहु तेन माधवः सोत्सवां सुकृतुकां निजां पुरीम् ॥ अनाय
यौ वरवधू समन्वितो मूर्तिमद्विजयसिद्धिभागिव ६० अनाद्यं द्राग्बन्धुं यमहृदयबन्धुं ननु-
चिरादुपासीनं लब्ध्वा नृपमिव लघोरप्यघमलात् ॥ न्यगे तिर्यग्देहं यदुतनयवर्गः कृतहठस्त
मुद्धर्तुं तावत्समभवदपारोऽप्युभययथा ६१ तदनु करमनन्तो वाममप्युद्भवं विपरीरचितदाधिभक्तं
स्निग्ध मन्त्रे विधाय ॥ उपसरदमुं तेके नम्रेहेस्तीरमाधादीपद्द मनुशास्य स्वानवज्ञा न पापम् ६२

दिवावयस्यान्वयिरे विहारे दोषानुयोषाश्च दुकूलविलासैः ॥ अरीरमद्रम्यतरैर्गुणौघैस्स
ता महाराजमनोरमात्मा ६३ निर्मलानलेयप्याहूतानां यदोपसत्त्वात्तदा भवति मनस्तच्चि
त्तं यत्तस्य स्वयंशमनस्वस्ता ॥ सपदि रभसाद्दूराकृष्टाद्भुतज्ज्वलवेणिकाननु हलधरं प्रत्या
वेशाद्बभूव ससम्प्रदा ६४ मत्वा मुरारिं विबलं व्रजं गते संकर्षणे पौण्ड्रकवासुदेवः ॥ ततस्सवे
षिङ्गिमवायुमेव विरुद्ध्य तस्मिन्प्रजिघाय दूतम् ६५ इत्याद्दूराहूतोऽन्तकः इव हितं नो वृतम
र्थो विमुग त्वा तूर्णं स स्रुत स्रुकृदा साकमम्मातिमः ॥ कस्त्वं पार्थोऽशान्तं श्रय मतिमदं युक्तमन
यत्परस्वं यच्छायाभयमपि भवत्यात्मविपदे ६६ इष्टानिष्फल जीवितं कृतघटस्फोटं ग
तं सत्पथाद्दुच्छिन्नागममत्युदग्रहृदयं पापं द्रुवा घाततः ॥ सर्वं चाप्यविरक्तं कंद्वि विदमप्या
त्तद्विषं वानरं संघोमुक्तिमजीजनद्धलधरः कारुण्यपाथोनिधिः ६७ प्रवृत्तो लक्ष्मणां हर्तुं

सांबः कुरुवीरैर्बलात् ॥ विस्पः प्रमत्तो विद्यार्थी षड्भिः कामादिभिर्यथा ६८ निवार्य सत्पुत्रनि
रोधवार्ता श्रुत्वाऽथ हरिं प्राप्त मेवेत्यराम् ॥ दुर्योधनोऽभ्यस्त गदा मृधो स्माद्दातुं परीक्षां किम मानि
तः सः ६९ रोषाद्दिदर्शयिषुणेव महीबिलस्थां मूर्तिं निजां प्रलयहेतु महेलुरुष्टां ॥ तत्प्रान्त
गाहि स्फुमनः सरिदूर्ध्वभागे रामेण कौरवपुरं च कृषे हलेन ७० साम्मुख्यात्स्फुरस्फरितः कि
मात्त चेतो नैर्मल्यात् किल कुरवो रवोज्झितास्या ॥ सत्पूजां सवर वधूमयत्नेन [illegible] सत्रा
जं प्रति ददते स्म भोगभाजाम् ७१ प्राग्वच्चकार करुणः कुरुराजधानीं वक्रोर्ध्व संस्थिति वशेन
स लक्ष्मणां ताम् ॥ स्त्रीयं पुनश्च पुटभेदनमुत्थवाद्यं भूयोऽपि मात्त विपुलं तनयं च सांबम् ७२
गार्हस्थ्यं षोडशस्त्री दशशतक भवं द्रष्टुकामो मुरारे रारभ्यैकां निशान्त्यां प्रति रुचिर निशांत
म्भ्रशान्तं प्रविष्टः ॥ व्याप्तिं संव्यापकस्य प्रकटमपि दृशा तस्य दृष्ट्वा सुरर्षिः स्वां न स्यात्सुक

लस्य प्रतिपदमक्लेशां तत्र शान्तिं वितेने ७३ इति षष्ठउल्लासः ॥६॥ अथैकदा धान्य
कणान्वेक्षितुं रजःस्विवाकारयतोरविन्तम ॥ पदायुधान्यागमिदोहरेः स्त्रियोऽलघुस्मृ
तेः प्राक्कुपिताबताशपत् १ पदाश्रितानां भवबन्धमोचकः करश्रितस्त्रीभुजबन्ध
मोचनम् ॥ चकार कृच्छ्रेण स भक्तवत्सलः कृताह्निको राजसभां ततोऽभ्यगात् २ पाणौ
माणिक्यभूषानिचयविलसितो धर्मस्त्ये यदीयो नारीयां सैनकाणीकृतदृगपि मुखं
प्राणिवर्गस्य कार्ये ॥ वाणी माधुर्यशाणी भवति स भगवान्पातु लोकान्सदेति स्तुतो
ऽसौ पभद्रासनमहितजिदानन्दितो वन्दितोऽकैः ३ मुनिः समीकामृततृष्णया कृतस्त-
तोऽन्यतो मागधरूस्य भूभुजाम् ॥ जगाद दूतः श्रवसी उभे उभौ विभज्यतौ स्वीकुरुतः
स्म सत्पतेः ४ उभाभ्यां शुभाभ्यागमात्धर्मसूनोः पृथायाः व्यथायाः समात्मप्रसूतेः ॥

निराकर्तुमुद्दिष्टयतस्तस्य राज्ञां जरासन्धबन्धस्य चोक्ता प्रवृत्तिः ५ उभयत्रापि गन्तव्यंम
न्तव्यं वचनं द्वयोः ॥ कार्य्यं किं प्रथमं यात्रा धात्रा धातुरचिन्तयद् ६ स्थितयोर्मुनिरा-
जदूतयोर्बत योगेश्वरवन्दितांघ्रिणा ॥ विदुषा विदुषेव मन्त्रिणे मतिमानुद्धव एव सं
स्तुतः ७ सर्वेषु संरुद्धवचः स्वसौधमे रामे जरासंध वधाय चोद्धवः ॥ मौनं मुमोचाथमु
खान्मुकुन्दहृङ् मुद्रासमुद्रावणदक्षवाक्पटुः ८ प्राज्यं धनं तत्क्रतुकारिणां धुवम्भूजा
निजातेर्विजयोप्युपेक्षितः ॥ तत्तत्र पार्थे निहते रिपौ निजं दास्यन्त्यथैतद्धि नताग
हे गेहे ९ इत्थं परप्रौढिनिदर्शनेन संजातमन्युः स्फुरिताधरोष्ठः ॥ शब्दस्य शास्त्रस्य
निदानमूर्तिः सगद्गदां वाचमुवाच रामः १० शिष्य एव नहि शोभते गुरोर्नोस्य यादव
कुलोचितं वचः ॥ कुर्वतस्त्रिषवणं स्वराचनं युज्यते हि परमार्थवीक्षणम् ११ सभि

या युधि जीवलोभिना गुरुभक्ति बहुधा विशिष्यते ॥ तदनेन कृतं रणाङ्गणे सद
नसैव मृताहितग्निना १२ किं करिष्यसि सचास्मदग्रतो जीवतो हि मुसलं हलं चन: ॥ अ
द्भुतं हि जरयापि संधितो यश्चिराय तरुणाङ्गमीक्षति १३ स्वपराक्रमवैभवान्वितं बलभद्र
स्य वच: सचक्षुणम् ॥ हृदये दधदीर्घलोचनां कुपितां मागधमाददे पुन: १४ यदाभ्युदाहांस
मृधे पलायनं तदा हलं वा मुसलं धृतं कृतम् ॥ समुन्नतो द्रुमटे गुप्तान संभवा: किणा: प
दो: किन्ददतोऽहि विस्फोटितम् १५ इत्थमुक्ति कठिन स्फुरणे ह्यु तरेण क्रुणमप्यतितोषम् ॥
चेलसोऽविदधला लघु खेदं प्रापितो हरिरुभो निषिषेध १६ एमस्य तो षाय गुरो स्तुतो
सो धात्र: पुन: श्रीपति मागधवर्य: ॥ क्षिप्रमेव महीपाल रिपुं निहन्तुमसं प्रार्थयामास वचोभिते
न १७ यतो गिरिणा गवं धान्य र चिन्तपकुलं मंक्षु संक्षणं कामं तं क्षुद्र प्रजा मारादुपशमय

जरासन्धितां गंभुरारे ॥ कारागारे मृगोरग्यन इव मृगी प्राह शोकाविलापा नेत्रेण स्वाश्रुपूर्णा स-
पदि विरुदती राजपत्नीश्च पाहि १८ इत्थं समाकर्ण्य वचोऽथगीष्पतेः शिष्यस्यतिष्यस्य विधा-
यचस्मितम ॥ प्रस्थाप्य संदेशं हरेः पुरः पुरं श्रीशः समुत्कः सुहृदामुपागमत १९ मिलि-
त्वा सुहृद्भिः समं तत्र देवी नयनेन पत्नी समारप्स्यमाने ॥ पृथा सूनुना किं रथा सूनुदारा श्रि-
ताशं विलिप्याभिगोप्यैति मेने २० सतततन्तुवितानाय कुर्विन्दो यति पाण्डवे ॥ एकवजरा
सन्धो बन्धरूपो बभूव सः २१ गत्वा तस्य गृहे वैश्वदेव समये भीमार्जुनाभ्यां समं विप्रीभूय ज-
रात्मजं युगमृधं तूर्णं ययाचे हरिः ॥ पृथ्वी म्राग्गिव बाडवा व्क्रीतरं सो यज्वानमिभ्यासकं हृष्टः
किं स्वयमेव सकृष्टुविभुनायो गोबलिभ्रंशने २२ सद्यो भीप्सित दानतत्परतया युद्धो द्यत
त्वेन च द्वौ धीमान्सगुणौ तौ देवहितमः सत्वाभिधानाविव ॥ हित्वा खिदन्निर्जितो रणमि

पाबाल्येन स्म्भार्जुनौ भीमं लोहितमुल्कधं रज इव मत्या ददेहागये २३ अन्योन्यस्यां
गदेशे मुहुरचलनिभे रंहसापात्यमाने तत्त्वद्दृष्टोऽस्थिवर्णो झरीरितिबतगदे चूर्णताम
न्वभूताम ।। अन्येषां दुर्मदानां हृदयमथपरं तस्य बद्धाम जातेर्द्धं घातेऽहं समग्रं श्रि
तहरिरकोऽन्मध्यमः पार्थवीरः २४ कसत्कलाः सादरमच्युतेन ते विमोचिता मागा
धकर्म्मपाशतः ।। स्वकं स्वकं राष्ट्रमगुर्जगुर्यशोनगुर्वघं स स्मरन्नप्यरेन्नृपाः २५ शा
स्त्यर्थमूर्ध्व कलितैकगिरिं मुकुन्दम्मर्त्यार्थमाहतगिरिव्रजमासकाम ।। संपूज्य धर्मतनयः
पुनरप्युत्तमो यागाग्न्यपूजनविधौ भृशमर्चतिस्म २६ पीतामृतस्यैव विधुंतुदस्य चेद्यस्य
निर्दैकविषं मुखेन ।। संग्रहलः कंठमधोक्षजो यं वक्रं कुलाबाविनिर्दुर्ग्रहस्य २७ सूनोः
किलाधिमहिमान्यतमस्य पांडोः कुन्देन्दुचन्दनहिमाचलतुल्यकीर्तेः ।। नित्यं सकधा

भुगहिमान थसंस्कृतस्य यागस्यतस्य महिमा नहि मातिवाचि २८ कदाचिदाधिमेयनिर्मि
तायां सुखोपविष्टे स्वजने सभायाम ।। अस्य च यद्वाविनिर्जोरुभंगं हदर्सवेशोचितपूर्वरूपम
२९ रोषोज्ज्वं भितद्दृग्दृढाशनिहत ब्यावल्गदुग्रास्फोतिक्षोणीजादि मंहेन्द्र दुर्हृद चलब्रातस्य
तस्येशितुः ।। आसीद्वह्निकणः क्षरणान्मुखहतप्रोत्सर्पदुर्वीर्चिषः शाल्वः पाल्वलवारिवा
रितमहावाधर्ववाधेनवा ३० स्कतीर्थकरणे भुवो विशसनं तु सूतस्य तद्विभुं प्रतिनबाध
कं कलितं नैमिषं वैमिषम ।। मिषन्तु स्फधियः फलं प्रस्फोतिरस्य पुण्याघयोः कथं वहतुका
मिषं दजनयोश्च वध्याशिरासुम ३१ कल्पान्तलोकचयपाकसंस्कृते मेण्येकसलसर्षप-
शोभिमूर्धा ।। रामोविरामः श्रितशाश्चवाणां गोष्ठो भवद्बल्वलपल्वलस्य ३२ पृथुककणिका
विप्राग्र्येणागतो विहितातिथ्योर्बतसुभुवि रातावेदिव्यं स्फुरन्मणिकाञ्चनम् ।। त्रिदिवगणिकाजु

ष्टं पुष्टं विलासि जनैः पुरं खलु व्रजपतेर्विष्णोर्भक्तिरपि क्षणिकादरः ३३ कुर्वँल्लोपमहर्पति र्विनशने लोकान्तसमस्तान्ज वादकच्चैव विमिश्रय भगवतः सान्निध्यमप्यावहन् ॥ कल्यान्तेन समो ग्रहः समभवत्पूर्णः श्रियो नुग्रहः पुण्यानामपि संग्रहः शतजनुर्दुष्कर्मवि ग्रहः ३४ तत्रागच्छन्विपापा अपि यदुकुलजा उग्रसेनादयस्ते भाश्वाधिरूढाः शस्ते कुरु कुलमणयो नन्दमुख्याश्च गोपाः ॥ लोपायात्मेन सां किं तदनु समगमन्धूलिका मा भूच्छंकेः शंके वाढं जनानां हृदयहयवरग्रहः संग्रहो भूत ३५ अन्योन्यदूरेक्षणलर्षजाश्रुक्लिन्नात्मनां तीर्थजलावगाहात ॥ एतावदेवो न मम भूद्यदेषां मूर्धोध्दतः प्रेमजलं न लेभे ३६ द्वयोरेकयोर्द्वौ सुतौ रामकृष्णावुभाभ्यां कराभ्यां विधाय व्रजेशः ॥ द्वयोश्चक्षुषोर्वाभिरासिच्य भक्ष्यस्पृहां लेकवांचैव पप्रच्छ साध्विः ३७ औत्क-

ण्म्याद्बुध्य कृष्ण त्वमर्थिकमनत्याचारसव्रीडभावः स्वोक्तिश्रुत्याच्चिराय स्वनिलयगमना
नुघमाशङ्किताव ॥ सत्तीर्थाचर्यमौनव्रतपरवशताराजमान्यद्भुतावानेवाविद्धःऽप
तृभ्यांसह यदवचने कारणं श्रीमतोस्तत ३८ आसामद्यच्चिरेणदर्शनमथाप्यस्मिन्सु
तीर्थे पुनः सम्बाधे मुनिबान्धवप्रणयसंततच्चापि संवेष्टने ॥ भामाद्याः खिलयोषि
तां बत हतं धिग्दैवमित्याकुलः सन्वाचापथमेव साकमभजद्गोपीभिरीशः श्रियः
३९ संमेत्य किल तत्र चास्य सुदृशो विवाहशर्मदाञ्जगुर्निजनिजां शुभां द्रुपदजा सती
सन्निधौ ॥ समाप्तपुनरात्तयापि कथया वितृप्यद्भिरः कवेरपि विगीलतया भवति
यस्य नाभीष्टया ४० तच्च स्नातानुलिप्ता धृतनववसना वासुदेवाभिधाना मूर्ति-
ब्रह्मण्यतायाद्भुततरमृषिषु स्वागतायागतेषु ॥ कारं कारं विरामं समपचितिपरा ५५

पादमध्यचित्ताधारं सद्वृत्तस्रग्धरासा सुगुणमृदुपदन्यासमेमं व्यधत्त ४१ यत्रामत्राज

नवत्समाचरत्तत्र यज्ञफलदायिनः पिता ॥ तस्य सूनुरपि तत्समोभवत्तीर्थपाद इह ती

र्थमार्ययो ४२ रथाश्वगजवाहना अवितथागमाः सर्वथा यथागतमथागमन्विभुकथा

यथार्थाः पथा ॥ जना विदधतोन्यथाबलपराः प्रपञ्चव्यथा वृथाभ्रमविकल्पिता असु

तरान्तरेयुः कथम् ४३ सूनुभ्यां स्वनिदेशमंजलिगतं संपादयद्भ्यां मृते राज्ञीन्निर्बलिस

द्मतस्तनुभवैः षड्भिः सतो योगिनो ॥ अष्टाभिर्ननु देवकीसुकलितनीलन्मूर्तिभिः सि

द्धिभिः प्रेष्ठाभिः समुपासितां सुखमयीं बुध्या विदध्रे दिशाम् ४४ यस्माहि प्रतिबन्धि

दिष्टतिमिरोच्छेदाय पुण्यात्दवाराकूपारमटन्नटन्ननुदिनं पुण्यप्रभासं गतः ॥ लोभे

षीन्निजसूक्तिनिर्जितशुभद्राक्षां सुभद्राभिधां भद्रातीतजनैरदृष्टचरणां जिष्णुः

प्रभासंगतः ४५ सन्यासमन्यायपथेनकुर्वन्नसन्यासमधिस्वांतमधत्तपार्थः ॥ कन्या
तदन्या गुणरूपधन्या मन्या महेनोऽसमदर्शि वन्या ४६ क्रम्यत्कासारकान्तोपवन-
विलसितां द्वारकां स प्रपन्नः सच्छ्रेयस्कारकां घ्रानुमतिमुदितो मस्करीयन्गरीयान ॥
सत्कृत्यासौ कदाचिद्गृहमथ हलिना भोजनायोपहूतो दूतोनङ्गेन पूर्वं वसतिमिवस
तोः प्रेषितो द्रष्टुमाभात् ४७ स्वस्त्रं स्वागतशब्दमात्रविहितं प्राज्यं मुकुन्दस्वसुः-
पादांभोजविभूषणाद्रुतरवं शृण्वन्नुदाचक्षुलिम ॥ सर्वान्स्तानि विमिश्रयन्हृतमना
धूर्तो यतीन्द्रस्तया मिश्रामिश्रविवेकशून्यमलितां सन्दर्शयन्नाबभौ ४८ मुक्त्वा
सद्यतितां शययेन विलसच्छृङ्गारभावेक्षणाद्या त्रायां रमणीयतो यधियुजा पार्थेन
हंसेन सा ॥ नीतोच्चैर्बलिपुष्टसैनिकगणाः संस्फारलाक्षास्तदा कोयं कोयमिति ५६

प्रमत्तहृदयाः कोलाहलान्वर्द्धिरे ४९ पूर्वं मनोरथारूढः कमण्डलुधरः स्वयं ॥ ईशःश्रयात्स
एवाभूद्रथारूढो धनुर्धरः ५० तदन्यदुर्वारमिमं तनूजं कन्याहृते वारयतां बिडौजाः ॥
इतीव भीताय्यदुदेवदारकाः स्वाक्रोशशब्दं दिवमेवानिन्युः ५१ रथाश्वनागं बलत्रयं वि
जेतुं पुरश्चकाराद्भुतविक्रमोयत ॥ तं देवतं प्रीणयितुं सदारं रामोर्पयत्कक्षगृहीतपा
दः ५२ सद्योतः प्रतिहतत्रपमनघं स्वांकस्थभूतां पुरीमुन्मुच्यागतमात्मतुल्यमुनि
भिः संवीतमीशं श्रियः ॥ ज्योतिष्टोमयुजा बिवालयबहिः शालां विशालां श्रितं सर्व
स्वं परिपूज्य भूसुरपत्नीं प्रत्यर्पयामास तुः ५३ कोटिनिमग्नगुमहौघिकदोहां स्प्रष्टुम
हेति नयाधिनमस्तु ॥ दुर्वचं श्रुतिगिरापि कथं वा वस्तु नित्यतुलमदः स्तुतमस्तु ५४
यस्योदग्रान्यदेवेतरवरपटुतास्स्मारे न स्मरारेर्येनावश्यं वृकेणापक्लोतिपरतयाकल्म

प्राग्नो हुतस्य ॥ कारुण्याब्धौ धरेण्याश्रितबहुलतनुजालस्य निःश्वाससंघैः आन्यु
ह्यूते स्तदीये हिमगिरिसदृशं भस्मनस्तापि शिष्टम् ५५ - अभ्यन्तरे स्वहृदयस्य विम
र्दखिन्नं पादांबुजद्वयमवेक्ष्य विभुर्द्विजानाम् ॥ एकं तयो भृगुपदाहतिकैतवेन श्रीवत्सकौस्तु
भमासहचारि चक्रे ५६ द्वावेत्यामेककाले विहितशरमहापञ्जरः कुञ्जरस्य श्रीशांघ्रिद्वं
द्वरौ च चरणपरतया विप्रपुत्रोपलब्ध्यौ ॥ पार्थो ज्यांथौ घनोऽपि श्रितविभुचरणांभोजयु-
ग्मो यदाभूत्सर्वस्माद्भूमरूपं परमपि सततदा हृष्टवान्पूर्णकामः ५७ सांक्षिप्य भोग्यजातं स
कलमपि निराकुर्वतीनां परेशे संसक्तानां श्रुतीनामथ च मृगदृशां भीष्मकन्याग्नि-
माणाम ॥ साम्येप्येको विशेषो यदिह शुकमुनेः संस्तुतिः पूर्विकाणां विद्वन्मान्याः प
रासां पुनरनु वदति स्माव मान्या गिरोपि ५८ भङ्गादध्वरकर्मणो वनशुचेः पानाङ्कुरो ५७

रामजादानोद्दैत्यवधाद्भुतिस्वजनकाहत्याच्चवात्याहते : ।। भूत्यार्यायुधिमोहनान्नव
सुहृद्वत्सानुकृत्यापुराबन्धुं शेषमृते जयत्युपदिशन्नाशापतीन्मापतिः ५९ श्रीशुका-
भ्युदितभागवताख्यपद्मकमन्नमालिमिश्ररसाढ्यम् ।। स्वादमसाररसिकस्यजिघृक्षो व्यंज
नाकृतिरियंकृतिरास्ताम् ६० मुक्तिप्रयुक्तिघटितं मृदुलाक्षरंवा ॐकारपूर्णमथवाद्भु
तरत्नकंवा ।। एकैकपद्यमिहसत्कविभिर्विभाव्यं नव्यार्थसंभृतपदं न विसंगतंवा ६१
क्वचिद्विस्तृतं क्वापि संक्षिप्तमेव स्फुटं क्वचिद्यत्र कुत्रास्फुटञ्च ।। चरित्रं हृषीकेश सं
बन्धिरम्यं सुधीभिश्चिरं गाङ्गवारीवसेव्यम् ६२ श्रीमद्रमारमणरामतनूभवस्य श्री
मद्गणेशपदसारसषट्पदस्य ।। ढुण्ढेरिदं कविवरस्य सुकाव्यमेतत्सुव्यंजनाख्यमरवि
न्दहशोमुदेस्तु ६३ इति श्रीमद्ढुण्ढिनाविरचिते दशमव्यंजने सप्तमउल्लासः ।। ७ ।।
अनेन प्रीयतां देवी दत्तासुरनिबर्हिणी ।। श्रीमद्योगेश्वरी माताह्यस्माकं कुलदेवता ।। १ ।। छ छ छ ५८

[OrderDescription]
,CREATED=10.08.20 11:10
,TRANSFERRED=2020/08/10 at 11:24:01
,PAGES=114
,TYPE=STD
,NAME=S0003450
,Book Name=M-940-SHRIMAD BHAGWAN VYANJANA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF

FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF

FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF

FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF

FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF

FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF

FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF

FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF

FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,